

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Karla Maršálková

Návrh na uložení trestu v obžalobě

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Návrh na uložení trestu v obžalobě* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 101 526 znaků včetně mezer.

V Bystřici nad Pernštejnem dne 18. března 2022

.....

Karla Maršálková

Mé upřímné poděkování patří JUDr. Lence Bradáčové, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a v neposlední řadě i čas, který mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

Obsah

Úvod	5
1. Obžaloba a její teoretické vymezení	7
2. Vývoj právní úpravy	9
2.1. Historický kontext	9
2.2. Vliv Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou	10
2.3. Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce o postupu státních zástupců v trestním řízení	11
2.4. Novelizace ustanovení trestního řádu upravujícího náležitosti obžaloby.....	12
2.4.1. Způsob přijetí novelizovaného ustanovení § 177 písm. d) trestního řádu.....	12
3. Rozbor a dopady nové náležitosti obžaloby	15
3.1. Závaznost návrhu na uložení trestu v obžalobě.....	15
3.2. Vliv na institut dohody o vině a trestu.....	15
3.3. Vliv na institut prohlášení viny.....	17
3.4. Soulad se zásadami trestního řízení a zásadami ukládání trestů.....	19
3.5. Soulad s účelem a funkcí trestu	22
4. Srovnání s vybranými právními systémy	24
4.1. Kontinentální právo	24
4.2. Angloamerické právo.....	27
5. Zhodnocení změny náležitostí obžaloby a její dopady na trestní řízení.....	30
5.1. Přínosy a kritika povinnosti uvádět návrh na uložení trestu v obžalobě	30
5.2. Posouzení změny náležitostí pohledem státních zástupců a soudců	31
5.2.1. Okruh respondentů a obsah výzkumného dotazníku.....	32
5.2.2. Rozbor odpovědí	34
Závěr	42
Seznam použitých zdrojů.....	45
Abstrakt a klíčová slova	51

Úvod

Podání obžaloby je v rámci trestního řízení jedním z nejdůležitějších okamžiků. Jen na základě obžaloby lze obviněného postavit před soud. Obžaloba a její náležitosti jsou nedílnou součástí trestního řádu¹. Ustanovení zakotvující obligatorní náležitosti obžaloby bylo s účinností k říjnu roku 2020 zákonem č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (dále také jen „novelizace, novelizační zákon“), doplněno o povinnost státního zástupce uvést v obžalobě i konkrétní navrhovaný trest včetně jeho výměry (dále také jen „nová náležitost obžaloby“). Uvedená novelizace a posouzení jejích dopadů na trestní řízení jsou předmětem této práce.

Cílem této diplomové práce je posouzení a zhodnocení změny náležitostí obžaloby. Podle aktuální právní úpravy se obviněný seznamuje s navrhovaným trestem včetně jeho výměry již v obžalobě, oproti tomu, dle právní úpravy předcházející, se s navrhovaným trestem seznámil až v rámci závěrečné řeči státního zástupce.

Hlavní výzkumnou otázkou práce je samotná vhodnost, zhodnocení kladů a záporů, účel a účelnost nové náležitosti obžaloby zavedené do trestního řádu zákonem č. 333/2020 Sb.² v prostředí českého práva a českého trestního řízení a možný vliv na instituty dohody o vině a trestu, prohlášení viny a rozhodování formou trestního příkazu.

Z důvodu aktuálnosti změny náležitostí obžaloby není toto téma doposud v odborné literatuře podrobně a obsáhle řešeno a existuje tedy prostor pro studii této problematiky. V této práci hodnotím a posuzuji výše zmíněnou změnu v relativně krátkém časovém horizontu po její účinnosti. Do budoucna se však otevírá možnost jejího zhodnocení v širším časovém odstupu.

Práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. V první z nich vymezuji z teoretického pohledu obžalobu, její zařazení v trestním řízení a její jednotlivé náležitosti. V další části se zaměřuji na vývoj právní úpravy na území nejprve Československé, později České republiky a na změny náležitostí obžaloby. Dále rozebírám vývoj a možné vlivy v době blízce předcházející stěžejní změně náležitostí, a to vliv Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou ze dne 7. prosince 2018 a Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení a jejich dopad na znění ustanovení trestního řádu upravujícího obžalobu a její náležitosti. Podkapitola je věnována samotnému novelizačnímu zákonu, jeho

¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „trestní řád“).

² Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

znění, důvodové zprávě a způsobu přijetí této změny do trestního řádu. Následující kapitola se zaměřuje především na dopad změny náležitostí obžaloby na zásady českého trestního řízení, na zásady ukládání trestů a možné obcházení těchto zásad a vlivu na účel a význam trestu v kontrastu s jeho účelností, včetně dopadu na uzavírání dohod o vině a trestu a na institut prohlášení viny. V poslední z teoretických částí srovnávám pojetí obžaloby v angloamerickém a kontinentálním systému práva, právě v kontextu zásad převládajících v trestním řízení vybraných států. Z kontinentálního systému práva se zaměřuji na právo rakouské, slovenské a německé, z angloamerického na právo Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a Spojených států amerických.

V praktické části analyzuji poznatky z části teoretické a vyhodnocuji jejich praktické dopady na české trestní řízení, a to jak přínosy povinnosti uvést v obžalobě konkrétní druh a výměru trestu tak i kritiku této změny. Ústředním segmentem praktické části je seznámení se s dotazníky, zaslányými státním zástupcům a soudcům okresních a krajských státních zastupitelství a soudů v České republice a jejich rozbor. Tato poslední část uzavírá práci pohledem osob činných v trestním řízení a poskytuje rozbor názorů praxe, která je pro posouzení vhodnosti změny nedílnou součástí.

1. Obžaloba a její teoretické vymezení

Obžaloba je rozhodnutím v širším slova smyslu.³ Je rovněž označována jako zvláštní forma rozhodnutí, které je vydané státním zástupcem, avšak nejde o usnesení⁴. Doručení obžaloby soudu je, vedle návrhu na potrestání a návrhu na schválení dohody o vině a trestu nebo například vedle přerušeni a zastavení trestního stíhání, jedním z možných způsobů, kterými se končí přípravné řízení. Shodně je však ke všem těmto způsobům zakončení přípravného řízení oprávněn výlučně státní zástupce.⁵ Podání obžaloby odděluje, z pohledu teoretického vymezení fázi trestního řízení, fázi vyšetřování a fázi hlavního líčení. Obžaloba je tedy „rozhodnutí státního zástupce, jehož obsahem je návrh, aby skutek, pro který bylo obviněnému sděleno obvinění, byl projednán před soudem“⁶. Podání obžaloby je významným časovým mezníkem i ve vztahu k postavení státního zástupce, kdy přestává být tzv. pánem přípravného řízení a stává se stranou řízení před soudem.

Obžalobu podává státní zástupce jen za předpokladu, že „výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud“⁷, avšak nemusí jít o absolutní jistotu. Povinnost podat obžalobu nastupuje ve chvíli, kdy nelze trestní řízení ukončit jiným způsobem, zásada in dubio pro reo se na obžalobu rovněž nevztahuje.⁸ Skutkový stav dle Ústavního soudu⁹ není nutno zjišťovat do detailů, ale pouze v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby, jak shodně plyne i z díkce § 2 odst. 5 trestního řádu¹⁰, stanovujícího povinnost státního zástupce, jakožto orgánu činného v trestním řízení, zjistit skutkový stav v rozsahu nezbytném pro jeho rozhodnutí – v tomto případě v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby. Připojením další obligatorní náležitosti obžaloby se prohlubuje rovněž zevrubnost zjištění skutkového stavu tím spíše, je-li touto novou náležitostí navrhovaný druh a výměra trestu, k němuž je nutná velmi podrobná znalost a prošetření skutkového stavu věci, aby byl návrh individuální a spravedlivý vzhledem k okolnostem každého jednotlivého případu.

Obžalobu lze podat pouze ve vztahu ke skutku, pro který bylo zahájeno trestní řízení, nicméně státní zástupce není vázán právní kvalifikací učiněnou policejním orgánem. Pokud ale

³ FENYK, Jaroslav, PROVAZNÍK, Jan. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 503.

⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2296.

⁵ § 175 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ ŠÁMAL, Pavel. Obžaloba. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 564.

⁷ § 176 odst. 1 věta první zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ LATA, Jan. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, s. 1322.

⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 16.03.2004, I. ÚS 640/03, odůvodnění odst. 15.

¹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

dojde k jiné kvalifikaci skutku, pro který bylo zahájeno trestní řízení, musí o tomto vyrozumět obviněného a případně jeho obhájce, aby bylo dosaženo práva na obhajobu a obviněný měl možnost učinit návrh na doplnění vyšetřování.¹¹ Trestní stíhání je zahájeno toliko pro skutek a jeho účelem je zjištění správné právní kvalifikace. Není tedy vedeno pro právní kvalifikaci, ta se může v jeho průběhu změnit.

Obligatorní náležitosti obžaloby jsou zakotveny v § 177 písm. a) – e) trestního řádu¹². Jsou jimi: označení státního zástupce a obviněného, žalobní návrh, odůvodnění s uvedením důkazů a v neposlední řadě nejnovější náležitost, a to návrh na uložení trestu. Jde o náležitosti povinné, nikoliv však jediné přípustné, fakultativně lze obžalobu doplnit o další prvky.

Nejzásadnější částí obžaloby je žalobní návrh, který se skládá z věty skutkové, věty právní a z označení trestného činu. Mimo jeho vymezené náležitosti musí být „*stručný, ucelený, jasně formulovaný a logicky uspořádaný*“¹³. Věta skutková obsahuje vymezení skutku, pro který bylo zahájeno trestní stíhání v dané věci a musí obsahovat informace, na základě kterých lze tento skutek právně kvalifikovat.¹⁴ V právní větě je obsažen výčet všech znaků skutkové podstaty daného trestného činu.¹⁵ Právní kvalifikací není soud na rozdíl od skutku uvedeného ve skutkové větě vázán – soud rozhoduje pouze o skutku uvedeném v obžalobě¹⁶. Odůvodnění obžaloby spočívá v propojení uvedených skutečností s jednotlivými důkazy, přiřazení těchto skutečností k jednotlivým zákonným znakům konkrétního trestného činu a seznam důkazů včetně způsobu jejich provedení v hlavním líčení.¹⁷ Již zmíněnou, neaktuálněji doplněnou náležitostí obžaloby, která bude předmětem následujících kapitol, je „*návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání, ...*“¹⁸. Mimo tento obsah obžaloby, jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem, může státní zástupce v obžalobě rovněž označit obviněného za spolupracujícího obviněného¹⁹ nebo navrhnout uložení některého z ochranných opatření.²⁰

¹¹ LATA, Jan. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, s. 1324.

¹² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Čl. 60 odst. 2 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2305.

¹⁵ Tamtéž, s. 2307.

¹⁶ § 220 odst. 1, 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2309.

¹⁸ § 177 písm. d) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ § 178a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ § 178 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

2. Vývoj právní úpravy

2.1. Historický kontext

Historický vývoj právní úpravy obžaloby, jakožto mezníku oddělujícího přípravné řízení a řízení před soudem, se v minulosti proměňoval souběžně s posunem od inkvizičního principu, kde bylo dokazování a veškeré rozhodování v rukou soudce, k principu akuzačnímu neboli zásadě obžalovací, kdy existuje „*rozdělení procesních funkcí mezi různé subjekty*“²¹ a „*spor rozhoduje nezávislý a nestranný soud*“²².

Za účinnosti trestního řádu z roku 1873²³ nebylo přípravné řízení povinným stadiem trestního procesu.²⁴ Poté, co vyšetřování vedené soudcem skončilo, poslal soudce spis státnímu zástupci a ten se následně rozhodl zda „*žalobu podati, aneb mu spisy vrátiti a připomenouti, že neshledává příčiny k dalšímu soudnímu stíhání*“²⁵. Podle trestního řádu z roku 1950²⁶ žalobu podává prokurátor, a to dle § 81 tohoto zákona za situace, kdy je podezření z trestného činu dostatečně odůvodněno. Trestní řád z roku 1956²⁷ již uvádí obžalobu a její náležitosti velmi shodně jako aktuální trestní řád před novelizací zákonem č. 333/2020 Sb.

V trestním řádu účinném od 1. 1. 1962 prošly náležitosti obžaloby, mimo přesun z §§ 172 a násl. do aktuálních §§ 176 a násl., dvěma většími změnami. Jednou z nich je již zmiňovaná nová náležitost obžaloby, druhou zúžení obsahu odůvodnění obžaloby. Ke zúžení obsahu odůvodnění došlo zákonem č. 292/1993 Sb., který vypustil povinnost uvádět „*obhajobu obviněného a stanovisko prokurátora k ní s uvedením skutečností, pro které prokurátor pokládá obhajobu za vyvrácenou nebo nerozhodnou*“²⁸. Toto zúžení náležitostí bylo dle důvodové zprávy odůvodněno posílením soudního stadia řízení a zjednodušením obsahu obžaloby.²⁹ Otázkou zůstává, jak toto zdůvodnění k vypuštění části obsahu odůvodnění obžaloby, koresponduje s poslední novelizací náležitostí obžaloby, které, dle mého názoru, znatelněji oslabuje soudní stádium trestního řízení než uvedení obhajoby obviněného a stanoviska státního zástupce k ní. Důvodem je fakt, že obhajoba obviněného a zaujetí stanoviska k ní je krokem,

²¹ ŠÁMAL, Pavel. Obžaloba. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 564.

²² Tamtéž.

²³ Zákon č. 119/1873, jímž se uvádí trestní řád.

²⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. *Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem*. Praha: LexisNexis, 2005, s. 13.

²⁵ § 112 zákona č. 119/1873, jímž se uvádí trestní řád.

²⁶ Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním.

²⁷ Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním.

²⁸ § 177 písm. d) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění zákona č. 115/1993 Sb.

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, bod 140 (k § 177).

který musí nyní státní zástupce rovněž učinit a posoudit, byť mimo obsah obžaloby, aby bylo možné navrhnout v obžalobě konkrétní výměru trestu. Stadium hlavního líčení je proto nyní oslabeno minimálně stejně jako před rokem 1993, dokonce i více, neboť státní zástupce musí předjímat výsledky dokazování s těžištěm zpravidla v hlavním líčení³⁰, jehož hlavním účelem je i stanovení trestu.

2.2. Vliv Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou

Dne 7. prosince roku 2018 došlo k podpisu Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou, jehož hlavním účelem je dle preambule „podpořit vzájemnou komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem zejména v oblasti využívání odklonů v trestním řízení a dále při uzavírání dohod o vině a trestu“³¹. Rozšíření náležitostí obžaloby nelze vnímat jen izolovaně, ale je nutné na ně pohlížet i z hlediska institutu prohlášení viny, svolnosti k uzavírání dohod o vině a trestu a s tím související komunikace mezi státním zástupcem a obhájcem. Pokud jde o sjednávání dohod o vině a trestu, musí však jít o „férové vyjednávání, nikoliv o handlování“³². Hranici mezi férovým vyjednáváním a handlováním však již memorandum nevymezuje.

Podle čl. 2 bodu III. uvedeného memoranda nesmí být tato komunikace v rozporu se zásadami trestního řízení ani se zájmy, které je státní zástupce a obhájce povinen chránit. Podle zákona o advokacii je zájmem (a povinností) advokáta „chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny“³³. Naproti tomu hlavní povinností státního zástupce je důsledně prosazovat zákonnost a spravedlnost.³⁴ Domnívám se, že zájmy, které chrání státní zástupce a ty, které chrání advokát, jsou zpravidla zcela odlišné.

Jedním z možných vlivů k přijetí novelizace obligatorních náležitostí obžaloby může být i toto memorandum, protože informace o druhu a výměře trestu je způsobilá tuto komunikaci mezi obhájcem a státním zástupcem zrychlit, usnadnit a motivovat obžalovaného k uzavření dohody o vině a trestu nebo k prohlášení viny.

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo procesní. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 345.

³¹ Preambule Memoranda o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou ze dne 7. prosince 2018.

³² ZEMAN, Pavel. *Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu*. [online]. advokatnidenik.cz, 11. února 2020 [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>>.

³³ § 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Unie státních zástupců. *Mravní kodex*. [online]. uniesz.cz [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.uniesz.cz/vnitri-predpisy/mravni-kodex/>>.

Okrajově si lze položit otázku, proč není obdobné memorandum běžné a rozšířené i v jiných státech světa³⁵, ať již s angloamerickým nebo kontinentálním systémem práva.

2.3. Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce o postupu státních zástupců v trestním řízení

Do začátku roku 2021 nebylo uvedení druhu a výměry trestu v obžalobě nikde zakotveno a záleželo na státním zástupci, zda jej do obžaloby uvede, protože v některých případech mohlo jít o náležitost žádoucí, která mohla průběh soudního řízení urychlit³⁶. Nejvyšší soud však dovodil, je-li z pohledu státního zástupce potřebné obviněnému uložit konkrétní druh trestu, je jeho povinností tak uvést již v obžalobě nikoliv „*lakonicky až v závěrečné řeči*“³⁷.

První zakotvení uvedení návrhu trestu a jeho výměry již v obžalobě bylo, byť ve vnitřním předpisu, v pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení. Konkrétně stanovuje, že se do žalobního návrhu uvede též „*návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry*“³⁸. Neděje se tak ale za situace, kdy je to „*nezbytné s ohledem na důkazní, skutkovou či právní složitost věci*“³⁹. V tomto případě tak státní zástupce učiní pouze sdělením adresovaným soudu. Zakotvení této náležitosti v pokynu má vést ke zjednodušení práce soudu a větší transparentnosti.⁴⁰ Od účinnosti tohoto pokynu, tedy od 1. ledna 2020, byly druh a výměra trestu buď uvedeny přímo v obžalobě nebo ve sdělení soudu. Otázkou je, zda šlo v období od 1. ledna 2020, tedy od účinnosti pokynu, do 1. října 2020, kdy nabyla účinnosti novelizace trestního řádu, o náležitost obligatorní či fakultativní. Podle některých autorů šlo o obligatorní náležitost („*povinností uvádět*“)“⁴¹, podle jiných náležitost spíše fakultativní, protože „*to, kdy se nicméně jedná o situace, v nichž státní zástupce s ohledem na důkazní, skutkovou a právní složitost věci návrh trestu včetně jeho druhu a výměry v obžalobě neuvede, zůstává v praxi nyní na vlastním posouzení konkrétního státního*

³⁵ ZEMAN, Pavel. *Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu*. [online]. advokatnidenik.cz, 11. února 2020 [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>>.

³⁶ LATA, Jan. In: DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, s. 1329.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016-II, bod 109.

³⁸ čl. 60 odst. 2 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ ZEMAN, Pavel. *Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu*. [online]. advokatnidenik.cz, 11. února 2020 [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>>.

⁴¹ DUFFEK, Lukáš, ZÁBRANSKÝ, Petr, COUFALOVÁ, Linda. *Pravidla pro obžalobu a povinnost uvádět návrh na uložení trestu*. [online]. advokatnidenik.cz, 5. červen 2020 [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://rowan.legal/pravidla-pro-obzalobu-a-povinnost-uvadet-navrh-na-ulozeni-trestu/>>.

*zástupce*⁴². Tomu svědčí i následné zakotvení této náležitosti na zákonné úrovni. Pokud by již tento pokyn stanovil tuto náležitost jako obligatorní, zakotvení v trestním řádu by bylo již pouhým formálním sjednocením, protože pokyn je, jakožto interní předpis, pro státní zástupce závazným a z jeho porušení plyne právní odpovědnost.

2.4. Novelizace ustanovení trestního řádu upravujícího náležitosti obžaloby

Byť se první rekodifikační počiny ohledně nového trestního řádu objevovaly již v roce 2008, kdy byl schválen věcný záměr nového trestního řádu⁴³, a již v této době byli novelizační snahy hodnoceny jako novelizace „*bez konkrétního koncepčního zadání, hlubšího teoretického základu a také bez dostatečné koordinace zákonodárných iniciativ*“⁴⁴, stále jsme se nového trestního řádu nedočkali. K dnešnímu dni⁴⁵ stávající trestní řád čítá již 106 novelizací. Ve vztahu k nové náležitosti obžaloby bylo jejím prvním uvedením právě paragrafované znění připravovaného trestního řádu⁴⁶, ve kterém se toto ustanovení objevilo v podobě, ve které je nyní, ve stávajícím trestním řádu z roku 1961. Po pokynu obecné povahy zmíněném výše, tedy tento připravovaný trestní řád předběhl v pořadí již 104. novelizační zákon trestního řádu.⁴⁷

2.4.1. Způsob přijetí novelizovaného ustanovení § 177 písm. d) trestního řádu

Zákon č. 333/2020 Sb., obsahuje mimo jiné významné změny, týkající se například širšího použití institutu dohody o vině a trestu⁴⁸ nebo zakotvení, v českém trestním řádu zcela nového, institutu prohlášení viny⁴⁹, změnu již několikrát zmiňovaných náležitostí obžaloby. V části druhé, bodem 26. tohoto zákona, došlo k doplnění nového písmene d) které zní: „*návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání; pokud je*

⁴² BARTOŠÍKOVÁ, Radka. Návrh trestu v obžalobě a jeho možná úskalí. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 4, s. 15.

⁴³ GALÁT, Michal. In: FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. Vydání 2., přepracované. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 248.

⁴⁴ Vláda ČR. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) – zefektivnění trestního procesu*. 6. srpna 2008 [online]. vlada.cz [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vecny-zamer-zakona-o-trestnim-rizeni-soudnim-trestni-rad--zefektivneni-trestniho-procesu-39636/>>.

⁴⁵ Tj. 12. srpna 2021.

⁴⁶ Rekodifikace trestního práva procesního, pracovní verze paragrafového znění [online]. tpp.justice.cz [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://tpp.justice.cz/#hlava-vii-obzaloba>>.

⁴⁷ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁴⁸ § 175a odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění zákona č. 115/1993 Sb.

⁴⁹ § 206c Tamtéž.

*navrhován trest propadnutí majetku, peněžitý trest nebo trest propadnutí věci, uvede se, zda a jaké věci byly zajištěny pro účely jeho výkonu*⁵⁰.

Původně však byla tato změna obsažena v návrhu zákona, předloženém skupinou poslanců, Poslanecké sněmovně dne 24. dubna 2019, rozeslaném poslancům jako tisk 466/0 dne 25. dubna 2019, čl. III., bod 10. Dle důvodové zprávy jde o doplnění obligatorních náležitostí obžaloby,⁵¹ které je, na základě poznatků z praxe, potřebné v obžalobě uvádět.

Dle navrhovatelů tato změna přinese prospěch jak pro obhájce, kterým toto umožní přizpůsobit strategii obhajoby, tak i pro soudce, který tímto získá informaci o postoji státního zástupce.⁵² Stanovisko vlády k návrhu bylo neutrální a k tomuto bodu návrhu zákona se explicitně nevyjádřila.⁵³ První čtení proběhlo 29. listopadu 2019 a návrh zákona byl přikázán k projednání Ústavně právnímu výboru, který projednávání usnesením dne 13. prosince 2019 a 10. února 2020 přerušil. Následně byl tento návrh vzat dne 20. října 2020 zpět.⁵⁴

Tato změna se ale objevila v pozměňovacích návrzích obsažených v usnesení garančního ústavně právního výboru č. 186 z 55. schůze konané dne 5. února 2020, k vládnímu návrhu zákona předloženého a rozeslaného poslancům jako tisk 453/0 dne 3. dubna 2019, byť se tento původní vládní návrh náležitostí obžaloby nedotýkal.⁵⁵ Tento vládní návrh zákona byl následně schválen na 49. schůzi Poslanecké sněmovny, 300. hlasováním, 19. června 2020, se souhlasem 126 ze 145 přítomných poslanců, proti nebyl žádný hlas.⁵⁶

Novelizační zákon č. 333/2020 Sb., s platností od 6. srpna 2020, účinný od 1. října 2020, který doplnil obligatorní náležitosti obžaloby stanovené trestním řádem byl, stejně jako například již zmíněné rozšíření využití dohody o vině a trestu nebo zakotvení institutu prohlášení viny, přijat jako pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona. Problematické je, že k těmto pozměňovacím návrhům se již vláda dále nevyjadřuje a nejsou ani projednávány

⁵⁰ Čl. 3 bod 26. zákona č. 333/2020 Sb. zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁵¹ Proto nelze, dle mého názoru, argumentovat touto důvodovou zprávou, ze dne 24. dubna 2019, fakultativnost této náležitosti uvedené v pokynu obecné povahy uvedeného výše, ze dne 3. září 2019, protože důvodová zpráva pokyn časově předchází (odlišně: BARTOŠÍKOVÁ, Radka. Návrh trestu v obžalobě a jeho možná úskalí. Státní zastupitelství, 2020, č. 4, s. 15, kapitola 3.1., odstavec 8, věta poslední).

⁵² Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, k bodům 10, 11. Dostupné online: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>

⁵³ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 466/1. Stanovisko vlády k tisku 466/0.* [online]. psp.cz, [cit. 21. 12. 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=466&ct1=1/>>.

⁵⁴ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 466/0.* [online]. psp.cz, [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=466>>.

⁵⁵ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 453/0.* [online]. psp.cz, [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=453>>.

⁵⁶ Tamtéž.

výbory Poslanecké sněmovny – obecně je namítaná nízká kvalita zákonů zapříčiněna právě velkým množstvím pozměňovacích návrhů.⁵⁷ Pozměňovací návrhy také neprochází, na rozdíl od návrhu zákona, připomínkovým řízením, v rámci kterého by se k návrhu mohla vyjádřit, mimo jiné osoby a instituce, i odborná praxe.⁵⁸

⁵⁷ WINTER, Jan, KYSELA, Jan. In: BOHÁČ, Radim a kol. *Legislativní proces: (teorie a praxe)*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2011, s. 105-106.

⁵⁸ Legislativní pravidla vlády schválená usnesením vlády ze dne 19. března 1998 č. 18, ve znění pozdějších předpisů.

3. Rozbor a dopady nové náležitosti obžaloby

3.1. Závaznost návrhu na uložení trestu v obžalobě

Jednou z možných otázek ohledně novelizace náležitostí obžaloby je zajisté závaznost návrhu trestu pro soud. Odpověď na tuto otázku poskytuje důvodová zpráva⁵⁹ k původnímu, zpět vzatému, poslanceckému návrhu zákona, která uvádí, že soud tímto návrhem vázán nebude, ale pouze mu toto signalizuje postoj státního zástupce. Tímto návrhem není vázán ani státní zástupce během hlavního líčení a může jej v jeho průběhu měnit.⁶⁰ Tomuto svědčí i možnost státního zástupce vzít obžalobu zpět do chvíle, kdy se soud odebere k závěrečné poradě.⁶¹ Tedy i od navrženého trestu, včetně jeho druhu a výměry, se může soud během řízení odchýlit, stejně jako se může změnit právní kvalifikace skutku.⁶²

3.2. Vliv na institut dohody o vině a trestu

Podstatou dohody o vině a trestu je možnost sjednání dohody (na návrh obviněného i bez jeho návrhu, nově může sjednání dohody o vině trestu navrhnout i soud) mezi státním zástupcem a obviněným, ve které obviněný prohlašuje, že spáchal skutek, pro který je stíhán, výměnou za navržení mírnějšího trestu.⁶³ Dohoda podléhá schválení soudem ve veřejném zasedání.⁶⁴

Dohoda o vině a trestu je od počátku svého působení v českém trestním řádu velmi diskutovaným institutem.⁶⁵ Začleněna byla do trestního řádu zákonem č. 193/2012 Sb. účinném od 1. 9. 2012. Inspirace byla čerpána z angloamerického právního systému, což byl také jeden z důvodů kritických ohlasů k jejímu zakotvení, s ohledem na odlišnost angloamerického a kontinentálního právního systému.⁶⁶ Přínosem tohoto institutu je dle důvodové zprávy

⁵⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, k bodům 10, 11. Dostupné online: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>

⁶⁰ VYCHYTA, Jan. K některým aspektům obžaloby a postavení státního zástupce v hlavním líčení podle paragrafovaného znění návrhu nového trestního řádu. *Státní zastupitelství*, 2019, roč. 16, č. 3, s. 17-23.

⁶¹ § 182 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² PÚRY, František. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2730.

⁶³ KUČHTA, Josef. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 751.

⁶⁴ § 314q odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 545.

⁶⁶ Tamtéž.

„zrychlení trestního řízení před soudem a současně i zjednodušení a zefektivnění trestního řízení“⁶⁷.

Jedním z přínosů, které má povinnost státního zástupce uvádět v obžalobě návrh trestu včetně jeho druhu a výměry přinést, je dle důvodové zprávy⁶⁸ k novelizujícímu zákonu, intenzivnější využití institutu dohody o vině a trestu. Tento aspekt kladně vyzdvihuje rovněž tehdejší prezidentka soudcovské unie.⁶⁹ Další spojnici mezi novou náležitostí a dohodou o vině a trestu je i zákon a způsob jeho přijetí, který náležitosti obžaloby i možnost sjednání dohody o vině a trestu rozšířil. Možnost sjednání dohody o vině a trestu byla rozšířena nejen co do okruhu trestných činů, kdy ji lze nyní sjednat i v případě zvláště závažného zločinu⁷⁰, ale i ve vztahu k časovému aspektu jejího sjednání, kdy je aktuálně možné její sjednání ve fázi řízení před soudem⁷¹. Pokud má mít trest uvedený v obžalobě vliv na uzavření této dohody, je tato skutečnost zcela logickým krokem.

Podle statistik státního zastupitelství bylo v roce 2019 uzavřeno 120 dohod o vině a trestu.⁷² V roce 2020 jich bylo uzavřeno 269.⁷³ Lze tedy konstatovat, že vize zvýšení počtu vyjednaných dohod o vině a trestu se naplnila. Je však možné předpokládat, že v následujících letech se tato čísla rozmělní mezi dohodu o vině a trestu a nový institut prohlášení viny.

Dohoda o vině a trestu je považována za jedno z možných řešení, slibujících odlehčení přeplněných věznic.⁷⁴ Osobně se ale domnívám, že pro řešení přeplněných věznic bychom měli hledat důvody páchání trestné činnosti a motivovat ke společensky akceptovatelnému životu. Jsem si ale vědoma, že vysoká kriminalita a nedostačující kapacita věznic je problémem celosvětovým a řešení není snadné nalézt.

⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s. 30.

⁶⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, k bodům 10, 11. Dostupné online: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=466&CT1=0>

⁶⁹ CHALOUPSKÁ, Markéta. *Novinka v justici. Státní zástupci musí ještě před začátkem soudu odkrýt karty a říct, jaký navrhnou trest*. [online]. irozhlas.cz, 6. února 2020 [cit. 19. prosince 2021]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/statni-zastupitelstvi-navrh-trestu-pavel-zeman-novinka-v-justici-obzaloba_2002060703_vtk>.

⁷⁰ § 175a odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷¹ § 206b zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷² Státní zastupitelství. *Tisková zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019*. [online]. veřejnazaloba.cz, 16. června 2020 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/s-naprostou-vetsinou-obzalob-statni-zastupci-u-soudu-uspeji/>>.

⁷³ Státní zastupitelství. *Tisková zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. [online]. veřejnazaloba.cz, 3. března 2021 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupce-bilancuje-rok-2020-navzdory-pandemii-justice-obstala/>>.

⁷⁴ KEJHOVÁ, Hana. *Obhájci, soudci i státní zástupci diskutovali o ukládání trestů*. [online]. advokatnidenik.cz, 17. února 2020 [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/17/obhajci-soudci-i-statni-zastupitele-diskutovali-o-ukladani-trestu/>>.

Pokud jde o posouzení vlivu nové náležitosti obžaloby na frekvenci sjednání dohod o vině a trestu je zjevné, že zde tento vliv je. Byť by se mohlo zdát, že je nárůst uzavřených dohod způsoben spíše možností uzavření dohody i v hlavním líčení a rozšířením okruhu trestných činů, u nichž ji lze sjednat, tak v případě zvlášť závažných trestných činů byla uzavřena v 31 případech⁷⁵, proto je i uvedení návrhu trestu včetně jeho druhu a výměry v obžalobě zcela jistě také podstatnou okolností, vedoucí k většímu využití tohoto institutu.

3.3. Vliv na institut prohlášení viny

Prohlášení viny je stále novým institutem, proto si jej na úvod dovolím v krátkosti vymežit vůči dohodě o vině a trestu. Prohlášení viny je s novou náležitostí obžaloby provázáno ve dvou ohledech. První z nich je jejich působení v českém trestním řádu⁷⁶, kdy oboje je novinkou účinnou od října 2020 na základě stejného novelizačního zákona. Druhý aspekt provázanosti je také obdobný jako v případě dohody o vině a trestu, uvedený v předchozí kapitole, a to vliv informace o navrhovaném trestu na prohlášení viny s vidinou možného nižšího trestu.

Z dikce trestního řádu⁷⁷ je zjevné, že k prohlášení viny dochází za situace, kdy nedojde k uzavření dohody o vině a trestu. Tato situace nastává, pokud nedojde ke shodě co do trestu.⁷⁸ Prohlášení viny vyžaduje prohlášení obžalovaného nejen o spáchání daného skutku, jako je tomu v případě dohody o vině a trestu⁷⁹, ale též že je vinný spácháním tohoto skutku a rovněž souhlasí s právní kvalifikací tohoto skutku⁸⁰.

Dalším z rozdílů je možnost odvolání. V případě dohody o vině a trestu není odvolání možné ani co do výroku o vině ani do výroku o trestu.⁸¹ Naproti tomu v případě prohlášení viny nelze odvolání učinit jen co do rozsahu tohoto prohlášení⁸² – tedy výroku o vině, odvolání do výroku o trestu není trestním řádem vyloučeno.

K institutu prohlášení viny může vzejít otázka, kdy je možno jej učinit. Trestní řád v § 196 odst. 2 písm. b) hovoří o prohlášení viny v hlavním líčení. Rovněž z § 206c odst. 1 trestního řádu, konkrétně části „... *souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě*“ lze vyvodit možnost prohlášení viny až během hlavního líčení, nikoliv

⁷⁵ Státní zastupitelství. *Tisková zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. [online]. veřejnazaloba.cz, 3. března 2021 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nasz/nejvyssi-statni-zastupce-bilancuje-rok-2020-navzdory-pandemii-justice-obstala/>>.

⁷⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ § 206c odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ COUFALOVÁ, Linda, DEFFEK, Lukáš. Posílení vlivu obviněného na průběh trestního řízení. *Právní rádce*, 2020, č. 2, s. 35.

⁷⁹ § 175a odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ § 206c odst. 1 tamtéž.

⁸¹ § 314q odst. 3 písm. c) tamtéž.

⁸² § 206c odst. 7 tamtéž.

v přípravném řízení. Lze dovodit, že je tomu tak právě z důvodu souhlasu i s právní kvalifikací, který není podmínkou dohody o vině a trestu. Nicméně pro účely této práce je podstatné právě prohlášení viny po podání obžaloby, protože posuzují vliv nové náležitosti obžaloby na institut prohlášení viny.

Prohlášení viny i uzavření dohody o vině a trestu jsou okolnostmi, které za podmínky, kdy „*vzhledem k poměrům pachatele a povaze jím spáchané trestné činnosti lze dosáhnout jeho nápravy i trestem kratšího trvání*“⁸³ mohou odůvodnit snížení trestu odnětí svobody i pod dolní hranici trestní sazby stanovené trestním zákoníkem. Okolností polehčující je doznání pachatele k činu.⁸⁴ Prohlášení viny i uzavření dohody o vině a trestu jsou tedy i okolností polehčující, protože „*institut prohlášení viny zahrnuje doznání, přičemž doznání je obsahově totožné s prohlášením obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán*“⁸⁵.

Domnívám se, že z důvodů výše uvedených má znalost o konkrétním trestu a jeho výši uvedeném státním zástupcem v obžalobě, stejně jako v případě dohody o vině a trestu, vliv na rozhodnutí obžalovaného, zda prohlásí či neprohlásí vinu. Pokud ale srovnáme oba instituty, jeví se prohlášení viny jako méně výhodné pro obžalovaného. Mimo to, že v prohlášení musí souhlasit rovněž s právní kvalifikací, kterou „*nemůže být schopen, pakliže není právně vzdělán, posoudit*“⁸⁶, nemusí být v tomto případě benefitem ani zrychlení celého trestního řízení, protože, jak již bylo výše uvedeno, co do výroku o trestu je možné odvolání jak obviněného, tak i státního zástupce. Podle zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 však soudy „*v mnohem větší míře přistupují spíše k aplikaci institutu prohlášení viny, když sjednávání dohody o vině a trestu považují za komplikované a nepřiliš ekonomické*“⁸⁷. V čase tvorby této práce nejsou k dispozici informace o činnosti za rok 2021, které, dle mého názoru budou z pohledu těchto institutů velmi zajímavé.

⁸³ § 58 odst. 2, 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ § 41 písm. l) tamtéž.

⁸⁵ GONDEKOVÁ, Šárka. Prohlášení viny jako kvalifikované doznání nekvalifikovaného. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 5, s. 40.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. [online]. veřejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf>.

3.4. Soulad se zásadami trestního řízení a zásadami ukládání trestů

V této kapitole se budu zabývat nejdříve souladem nové náležitosti obžaloby se zásadami trestního řízení a poté se zásadami ukládání trestů.

Základní zásady trestního řízení jsou obecně vymezeny v úvodu trestního řádu⁸⁸ a prolínají se celým jeho obsahem. Smyslem těchto zásad je mimo funkci interpretační a aplikační rovněž funkce zákonodárná, která má „*zaručit volbu i konstrukci takových procesních institutů, jakožto i stadií řízení, které celkovou konstrukci trestního práva procesního, potažmo trestně procesního zákonodárství, na těchto zásadách založenou, konkrétně vytvářejí a prohlubují*“⁸⁹. Pokud bude zákonodárce základní zásady uvedené v úvodu zákona dodržovat, nemělo by se právě díky zákonodárné funkci zásad stát, že novelizace trestního řádu bude s nimi v rozporu.

Jak již bylo uvedeno výše, jedním z očekávaných dopadů uvedení návrhu trestu v obžalobě je četnější uzavírání dohod o vině a trestu a prohlášení viny. Proto ani na soulad základních zásad trestního řízení s touto náležitostí obžaloby nelze hledět izolovaně, ale právě v kontextu s těmito instituty. Zásady, s nimiž posuzují soulad nové náležitosti obžaloby jsou zásada legality, materiální pravdy, zásada vyhledávací a zásada rychlého procesu.

Zásada legality je v obecné rovině vymezena jako povinnost státního zástupce „*stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon ... nestanoví jinak*“⁹⁰. Lze vymezit akuziční funkci zásady legality, která spočívá v předání věci k rozhodnutí soudu.⁹¹ Soud je zároveň i tím, kdo schvaluje dohodu o vině a trestu. Pokud budeme chápat dohodu v tomto širším smyslu, můžeme dovodit, že i předáním dohody o vině a trestu soudu je zásada legality naplněna. V tomto případě dohoda o vině a trestu nebude, a to bez ohledu na to, zda bude sjednána i v případě zvlášť závažného zločinu nebo zda motivací k jejímu uzavření byla výše trestu uvedená v obžalobě, narušovat zásadu legality.

Zásada materiální pravdy a zásada vyhledávací spolu úzce souvisejí. Zásada materiální pravdy požaduje zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti⁹² a související zásada vyhledávací vyžaduje pečlivé objasnění okolností svědčících jak v neprospěch, tak i ve prospěch osoby, proti níž se řízení vede⁹³. Státní zástupce je povinen zjišťovat skutkový stav

⁸⁸ § 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁹ FRYŠTÁK, Marek. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 85.

⁹⁰ § 2 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ KANDOVÁ, Katarína. Trestně procesní zásady legality a opportunity ve světle trestních teorií. *Právník*, 2018, č. 7, s. 587.

⁹² § 2 odst. 5 věta první zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ § 2 odst. 5 věta třetí tamtéž.

věci v rozsahu nezbytném pro podání obžaloby.⁹⁴ V situaci, kdy je v obžalobě i konkrétní výměra trestu, je tento rozsah značně rozšířen, a byť pro podání obžaloby stačí výsledky, které dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud⁹⁵, ve chvíli, kdy je třeba navrhnout konkrétní dobu trvání trestu s přihlédnutím k polehčujícím, přitěžujícím okolnostem, životu pachatele, způsobu spáchání trestného činu a například recidivě, již máme dostatečnější odůvodnění a detailnější zjištění skutkového stavu.

Zásadou, která vytváří „*potenciální konflikt*“⁹⁶ k zásadě materiální pravdy je **zásada rychlého procesu**, představující požadavek na urychlené projednání lhůtami bez zbytečných průtahů⁹⁷. Tuto zásadu však nelze vytknout před zásady ostatní a s vidinou jejího uplatnění nesmí být narušeno řádné projednání a objasnění věci.⁹⁸ Tato zásada vyjadřuje postup orgánů činných v trestním řízení v souladu se nastavenými trestními předpisy svědomitě, bez zbytečného oddalování projednávání věci, a nikoliv, dle mého názoru, požadavek na zákonodárce k vytváření nových a nových institutů, které mají za úkol celý proces trestního řízení co nejvíce urychlit. Jak shrnuje prof. Jelínek: „*zákonodárce jednostranně preferuje rychlost řízení nad jinými aspekty trestního procesu*“⁹⁹. Ve vztahu k nové náležitosti obžaloby je požadavek na rychlý proces zcela jistě naplněn.

Mezi **zásady ukládání trestů** se řadí zásada zákonnosti, zásada přiměřenosti, zásada individualizace sankcí, zásada personality sankce, zásada neslučitelnosti sankcí a zásada humanity sankcí.¹⁰⁰ **Zásada zákonnosti** je uvedena v § 37 odst. 1 trestního zákoníku¹⁰¹ a stanovuje povinnost ukládat trestní sankce jen na základě pravidel stanovených zákonem. Zákon stanovuje podmínky pro uložení jednotlivých druhů trestu, uvádí konkrétní výměry trestu a upravuje i jejich výkon.¹⁰² Novou náležitostí obžaloby není, dle mého názoru, tato, stěžejní zásada nikterak narušena, neboť i pokud vede tato nová náležitost k následnému uzavření dohody o vině a trestu nebo k prohlášení viny, vždy musí jít o druh trestu stanovený zákonem a pro daný trestný čin stanovenou výměru. Byť může dojít ke snížení výměry trestní

⁹⁴ § 2 odst. 5 věta první zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ § 176 odst. 1 věta první tamtéž.

⁹⁶ ŠČERBA, Filip. In: JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 94.

⁹⁷ § 2 odst. 4 věta druhá zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 92.

⁹⁹ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*, 2012, č.10, s.19.

¹⁰⁰ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2014, s. 387-388.

¹⁰¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² NOVOTNÝ, Oto. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 374.

sazby i pod dolní hranici, může se tak stát jen za podmínek a v případech stanovených zákonem. Zásada zákonnosti tedy zůstává nedotčena.

Další ze zásad, uvedenou v § 38 trestního zákoníku¹⁰³, je **zásada přiměřenosti trestní sankce**, která je vymezena jako povinnost ukládat trestní sankce „s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele“¹⁰⁴. Dále je, podle téhož paragrafu, nezbytné zohlednit i zájem poškozeného, kterým může být i nemateriální zadostiučinění¹⁰⁵, například spravedlivý trest. Konkrétní poměry pachatele jsou vymezeny ve vztahu k ukládání trestů jako nutnost zohlednit „osobní, rodinné a majetkové poměry pachatele, jeho dosavadní způsob života a možnost jeho nápravy, ... přihlédne též k jeho postoji k trestnému činu v trestním řízení, zda sjednal dohodu o vině a trestu, prohlásil svou vinu“¹⁰⁶. Tato kritéria představují zásadu individualizace trestu, podle které musí být zohledněny v co největším rozsahu konkrétní, individuální okolnosti případu.¹⁰⁷ Opět zde nevidím přímý rozpor této zásady s novou náležitostí obžaloby, avšak v případě, kdy vlivem této náležitosti dojde například k prohlášení viny, byť by k němu jinak nedošlo, již může dojít k narušení zásady přiměřenosti sankce. Snížení trestní sazby je však v případě dohody o vině a trestu a prohlášení viny možné mimořádně snížit i pod spodní hranici trestní sazby.¹⁰⁸ Dokonce ani v situaci, kdy byl původně navrhován nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře 10 let a následně byla soudem schválena dohoda o vině a trestu s odnětím svobody v trvání 3 let podmíněně odložený na zkušební dobu 5 let, nebyla shledána nepřiměřenost takové dohody. Byť byl státní zástupce sjednávající uvedenou dohodu o vině a trestu postaven před kárný senát, ten v této věci jen konstatoval, že „šlo mít za to, že vzhledem k poměrům pachatelů a povaze jimi spáchané trestné činnosti bylo možné dosáhnout jejich nápravy i trestem kratšího trvání“¹⁰⁹.

Posledními z výše uvedených zásad jsou **zásada neslučitelnosti sankcí**, **zásada personality sankce**, jenž požaduje dopad trestní sankce pouze na osobu pachatele, nikoliv na jeho okolí a **zásada humanity sankcí**, která zakazuje ukládání krutých trestů.¹¹⁰ Těmito zásadami se zde ale zabývat nebudu, protože nová náležitost obžaloby nedopadá na tyto zásady a přímo s nimi nesouvisí.

¹⁰³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁴ § 38 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ KALVODOVÁ, Věra. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 569.

¹⁰⁶ § 39 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ NOVOTNÝ, Oto. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 374.

¹⁰⁸ § 58 odst. 2 a 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ Rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 15. září 2021, 12 Ksz 2/2021, bod 52.

¹¹⁰ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2014, s. 388.

3.5. Soulad s účelem a funkcí trestu

Rovněž, jako v případě posouzení souladu se zásadami trestního řízení v předcházející kapitole, je i v následujícím textu posuzován soulad s účelem trestu v kontextu vlivu nové náležitosti obžaloby na uzavření dohody o vině a trestu v průběhu řízení před soudem a na institut prohlášení viny.

Legální definice účelu trestu byla obsažena v předchozím trestním zákoníku z roku 1961, kde účelem trestu bylo „*chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti*“¹¹¹. Nynější trestní zákoník¹¹² již definici účelu trestu neposkytuje, je však vymezena teoreticky v literatuře.

Trest je „*zákonem stanovený následek určitého protiprávního jednání*“¹¹³. Účel trestu různě vymezují tři základní teorie: teorie absolutní, relativní a smíšená.¹¹⁴ V teorii absolutní jej lze ve stručnosti vymezit jako odplatu za spáchaný trestný čin, tedy trestá se proto, že bylo páčáno zlo, naproti tomu v teorii relativní jako prevenci, trestá se, aby nebylo páčáno zlo.¹¹⁵ V českém trestním prostředí je uplatňována teorie smíšená, která vytváří kombinaci teorií výše uvedených a v jejím pojetí je účel trestu vymezen několika funkcemi trestu směřujícími k jejímu naplnění a to funkce ochranná, represivní, preventivní a výchovná, dále též funkce restituční a funkce odplaty.¹¹⁶ V následujících odstavcích se zaměřím na posouzení souladu s funkcí ochrannou, represivní, preventivní a funkcí odplaty.

Funkce ochranná v její přímé formě a **funkce represivní** představují faktické zabránění v páchání trestné činnosti a tím ochranu společnosti před ní. Pokud bude odsouzenému například uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, nebude moci páchat trestnou činnost, pokud mu bude uložen trest zákazu činnosti, nebude moci prostřednictvím této činnosti páchat další trestné činy s ní související.¹¹⁷ Byť nemá být primárním cílem institutu dohody o vině a trestu vidina mírnějšího trestu, pokud „*nepřinese její uzavření pachateli určité výhody, ... nebude motivován a rozhodne se nesjíše zkusit své šance u soudu*“¹¹⁸. Pokud budeme tedy

¹¹¹ § 23 zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákon.

¹¹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2014, s. 383.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 384.

¹¹⁵ VICHEREK, Roman. Účel trestu. [online]. epravo.cz, 22. března 2013 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>>.

¹¹⁶ KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říší účelu trestu. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 129.

¹¹⁷ VICHEREK, Roman. Účel trestu. [online]. epravo.cz, 22. března 2013 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>>.

¹¹⁸ LOBOTKA, Andrej. Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu. *Právní rozhledy*, 2012, č. 19, s. 674.

vycházet z teze, že dohoda o vině a trestu povede ke zmírnění trestu, kterého se obžalovaný zalekne po zjištění jeho navrhované délky v obžalobě, bude tímto ochranná funkce trestu v její přímé formě vymezené výše, značně narušena, neboť tento mírnější trest ochrání společnost po kratší dobu, případně v mírnější formě, než by tomu bylo bez uzavření dohody.

Funkce ochranná v její nepřímé formě¹¹⁹ se značně překrývá s **funkcí preventivní**, která má dle Ústavního soudu odradit potenciálního pachatele od páchaní trestné činnosti¹²⁰. Pokud jsme v situaci, kdy tento potenciální pachatel bude vycházet z předpokládaného postupu, ve kterém se z obžaloby dozví navrhovaný trest a jeho výměru, poté uváží, zda je toto pro něj akceptovatelné či nikoliv a následně se bude snažit dohodnout na trestu pro něj již přijatelném pomocí dohody o vině a trestu, je preventivní funkce narušena stejnou mírou jako funkce ochranná. Nyní již nejde o působení na potenciálního pachatele, který ví, že pokud dojde ke spáchání trestného činu, bude za něj bezvýhradně následovat odpovídající trest a je odstrašen již samotnou existencí trestu, ale jde o situaci, kdy si tento budoucí pachatel bude kalkulovat trest pro něj nejnvýhodnější.

Funkce odplaty není v moderní společnosti často uváděnou funkcí trestu,¹²¹ ale z pohledu případného poškozeného trestným činem, je jistě funkcí jím očekávanou. Osoba trestnou činností zasažená bude zpravidla požadovat spravedlivé zadostiučinění, nikoliv pouze ve finanční podobě, ale i v jistotě, že pachatel bude potrestán spravedlivým a adekvátním trestem. Domnívám se, že tato funkce je institutem dohody o vině a trestu v převažující části případů zcela opomenuta a z pohledu poškozeného nebude v situaci, kdy obžalovaný vyjednává pro něj přijatelný trest, dostatečně naplněna.

Účelem trestu by z mého pohledu mělo být především zjednání spravedlnosti, ovšem v konkrétní situaci může dojít k jejímu naplnění i sjednáním dohody o vině a trestu. Primárním cílem ale musí vždy zůstat spravedlivý a adekvátní trest a „*k ekonomickým cílům by se mělo přihlížet až po tom, co bude jisté, že bude dosaženo účelu trestu*“¹²². Tento spravedlivý a adekvátní trest musí být prioritou před rychlostí řízení a trestem akceptovatelným pro pachatele, protože „*účelem trestu není uspokojení pachatele*“¹²³.

¹¹⁹ VICHEREK, Roman. Účel trestu. [online]. epravo.cz, 22. března 2013 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>>.

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23. dubna 1998, IV. ÚS 463/97, odůvodnění odstavec 8.

¹²¹ KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říší účelu trestu. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 129.

¹²² LOBOTKA, Andrej. Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu. *Právní rozhledy*, 2012, č. 19, s. 674.

¹²³ Tamtéž.

4. Srovnání s vybranými právními systémy

Základními právními kulturami – právními systémy je právo kontinentální a právo angloamerické,¹²⁴ proto se v této kapitole zaměřuji právě na ně. V následujícím textu nejprve obecně vymezuji stěžejní rysy těchto dvou právních systémů. Poté se zaměřuji na vybrané státy, zásady trestního řízení v nich převažující, na postavení státních zástupců a na povinnost, případně možnost, uvádět návrh na uložení trestu včetně jeho druhu a výměry v obžalobě v právu těchto států. Okrajově zmiňuji i existenci a způsob použití institutů dohody o vině a trestu a prohlášení viny v těchto státech. Následně vyhodnocuji, kterému z uvedených právních systémů je tato nová náležitost obžaloby v českém trestním řízení bližší.

4.1. Kontinentální právo

Kontinentální právní systém je dodnes založen na prvcích inkvizičního řízení. Soud je povinen v souladu se zásadou materiální pravdy a zásadou vyhledávací zjišťovat skutečný stav věci, a to bez ohledu na případnou pasivitu stran. Obviněný je v rámci přípravného řízení spíše v pozadí, přípravné řízení je neveřejné a z velké části písemné.¹²⁵ Dalším významným rysem kontinentálního práva je jeho písemná forma – jde o psané právo, jehož základním pramenem je zákon. Typické jsou zákony obsahující velké množství související materie označované jako kodexy.¹²⁶ Zásadami uplatňovanými v kontinentálním systému trestního práva procesního jsou především zásada legality a zásada vyhledávací.¹²⁷ Právě zde uvedené jsou nejvýraznější odlišnosti od práva angloamerického.

Prvním z vybraných států kontinentálního právního systému je **Rakouská republika**. Základním právním předpisem upravujícím trestní řízení je trestní řád: Strafprozeßordnung¹²⁸ (dále jen „StPO“) z roku 1975. Zásady uvedené v úvodních paragrafech zákona se výrazněji neliší od základu českého trestního práva procesního. Významnou odlišností je však institut soukromé obžaloby upravený v §§ 71 a 72 StPO. Státní zástupce tedy nemá postavení výlučného žalobce s monopolem na podání obžaloby. Pokud se státní zástupce v průběhu řízení rozhodne ustoupit od trestního stíhání, je soukromý žalobce oprávněn v něm pokračovat. Podle § 71 odst. 6 StPO má v hlavním řízení soukromý žalobce obdobná práva jako státní zástupce.

¹²⁴ GERLOCH, Aleš. Kontinentální typ právní kultury. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 347.

¹²⁵ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 26.

¹²⁶ GERLOCH, Aleš. Kontinentální typ právní kultury. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 347.

¹²⁷ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 129.

¹²⁸ Zákon č. 631/1975, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

Státní zástupce není nezávislým, nýbrž je povinen o své činnosti a postupu informovat Spolkového ministra spravedlnosti. Pokud tento shledá na postupu státního zástupce nejasnosti nebo nezákonnost, je oprávněn vydat pokyn, kterým je státní zástupce vázán.¹²⁹ Co se týče samotné obžaloby, jednou z odlišností je možnost obrany proti podané obžalobě, a to do 14 dní prostřednictvím námítky proti obžalobě.¹³⁰ Mezi náležitostmi obžaloby na rozdíl od náležitostí uvedených v českém trestním řádu¹³¹ není konkrétní uvedení výměry a trestu¹³².

Dalším ze sledovaných států kontinentální právní kultury je **Spolková republika Německo**. Aktuálně platný a účinný německý trestní řád¹³³ je z roku 1877. Na rozdíl od ostatních států uvedených v této podkapitole nenajdeme v úvodních ustanoveních vymezení zásad, na nichž trestní řízení stojí a z nichž vychází. Tyto zásady jsou rozptýleny v jednotlivých ustanoveních tohoto zákona – příkladem lze uvést zásadu obžalovací v § 151, zásadu legality uvedenou v § 152 odst. 2 nebo zásadu materiální pravdy v § 244 odst. 2 výše uvedeného procesního předpisu.¹³⁴ Stejně jako právo rakouské zná i právo německé institut soukromé žaloby. Veřejná žaloba je zde rozdělena na federální generální veřejné žalobce a generální státní veřejné žalobce, kteří jsou jmenováni vládami jednotlivých spolkových zemí¹³⁵. Z tohoto důvodu byli někteří z nich označováni za „politické činitele“ a odvoláváni z funkcí z politických důvodů.¹³⁶ K náležitostem obžaloby podle § 200 německého trestního řádu¹³⁷ nepatří návrh na uložení trestu včetně jeho druhu a konkrétní výměry jako je tomu v České republice. Německá právní úprava obsahuje i obdobu institutu dohody o vině a trestu, a to v § 257c trestního řádu¹³⁸. Jde o možnost dohody mezi soudem a stranami řízení během hlavního líčení. Uvedené ustanovení na rozdíl od trestního řádu českého¹³⁹ explicitně stanovuje nedotknutelnost zásady materiální pravdy již zmíněné výše. I pokud soud, veřejný žalobce a obžalovaný vysloví s touto dohodou souhlas má vždy přednost dodržení zásady materiální pravdy.¹⁴⁰ Tato dohoda má podobnost

¹²⁹ § 29a odst. 1a zákona č. 164/1986, über die staatsanwaltschaftlichen Behörden (*zákon o státním zastupitelství*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ §§ 212, 213 odst. 2 zákona č. 631/1975, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² § 211 zákona č. 631/1975, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Zákon č. I S. 1074, ber. S. 1319, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁴ §§ 151, 152 odst. 2, 244 odst. 2 tamtéž.

¹³⁵ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 55.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Zákon č. I S. 1074, ber. S. 1319, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ Zákon č. I S. 1074, ber. S. 1319, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁰ ŠČERBA, Filip. In: JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 100.

rovněž s institutem prohlášení viny, protože dochází k dohodě jen co do výroku o vině, nikoliv o trestu. Je však dána možnost, aby soud v dohodě uvedl dolní a horní hranici trestu.¹⁴¹

Posledním ze států popsaných v této podkapitole je **Slovenská republika**. Slovenskou republiku jsem do této práce zvolila z důvodu nejnovější právní úpravy z uvedených států. Právní předpis upravující postup orgánů v trestním řízení¹⁴² je účinný od roku 2006, což je o více než padesát let později než trestní řád český, rakouský a německý. Základní zásady jsou přehledně vymezeny v jednom z úvodních ustanovení zákona a výrazněji se neliší od zásad v trestním řádu českém¹⁴³. Stejně jako v české právní úpravě nenajdeme ani ve slovenském trestním řízení institut soukromé obžaloby a podání obžaloby je výsadním právem prokurátora¹⁴⁴. Ani organizace prokuratury není odlišná od organizace českých státních zastupitelství. Na rozdíl od českého Ústavního zákona, ve kterém se dělí státní zastupitelství o hlavu s mocí výkonnou,¹⁴⁵ si slovenská prokuratura vysloužila spolu s veřejným ochráncem práv samostatnou hlavu Ústavy¹⁴⁶. I slovenské trestní právo zná institut dohody o vině a trestu. Nad rámec české právní úpravy má ale zde soud právo dohodu neschválit, pokud „*nie je zrejme neprimeraná, ale nepovažuje ju za spravodlivú*“¹⁴⁷. Slovenský trestní řád přehledně stanovuje deset otázek, které jsou položeny obviněnému a pokud na všechny neodpoví kladně, nelze dohodu o vině a trestu uzavřít.¹⁴⁸ Ve slovenské právní úpravě najdeme i obdobu českého institutu prohlášení viny¹⁴⁹. Na závěr nutno poznamenat, že ani v obžalobě podle trestního řádu Slovenské republiky nenalezneme náležitost spočívající v uvedení konkrétního druhu trestu a jeho výměry.¹⁵⁰ Obviněný zde musí po přednesení obžaloby prohlásit, zda se cítí být „*nevinný, vinný zo spáchania skutku alebo niektorého zo skutkov uvedených v obžalobe, nepopiera spáchanie skutku alebo niektorého zo skutkov uvedených v obžalobe.*“. Polehčující okolností je taktéž přiznání ke spáchání trestného činu¹⁵¹. Snížení trestní sazby pod dolní hranici je dle slovenského práva možné v případě uzavření dohody o vině a trestu. Dále je zde upraveno, o kolik lze trestní sazbu snížit, a to nejvýše o 1/3 zákonem stanovené trestní sazby a v případě vymezených, nejzávažnějších trestných činů, nikoliv méně než 20 let.¹⁵²

¹⁴¹ § 257c odst. 3 zákona č. I S. 1074, ber. S. 1319, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴² Zákon č. 301/2005 Z. z, trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁴ § 234 odst. 1 zákona č. 301/2005 Z. z, trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁵ Hlava 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ Hlava 8 ústavního zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ § 334 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z, trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁸ § 333 odst. 3 a § 334 odst. 1 tamtéž.

¹⁴⁹ § 257 tamtéž.

¹⁵⁰ § 235 tamtéž.

¹⁵¹ § 36 písm. l) zákona č. 300/2005 Z. z. trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² § 39 odst. 4 tamtéž.

4.2. Angloamerické právo

Angloamerický právní systém vznikl na území Velké Británie, nyní je mimo Spojené království Velké Británie a Severního Irsku typický pro Spojené státy americké, Kanadu, Austrálii a Nový Zéland.¹⁵³ Pro tuto právní kulturu jsou mimo psané právo příznačným pramenem i soudní precedenty, obyčej, případně i právní literatura.¹⁵⁴ Dalším z mnoha rozdílů je i inspirační zdroj, kdy angloamerické právo nevychází, na rozdíl od právního systému kontinentálního, z práva římského a kanonického.¹⁵⁵

Nejprve se budu zabývat historicky prvním státem angloamerické právní kultury, a to **Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku**. Právní úprava je zde „roztržitelná a nepřehledná“, protože velkou část pramenů práva tvoří soudní precedenty.¹⁵⁶ Nenalezneme zde žádný trestní řád nebo obdobný zákon, který by souhrnně a všeobjímajícím způsobem stanovoval postup orgánů činných v trestním řízení.¹⁵⁷ Na druhou stranu, mezi psané právo patří například zákon, kterým byl v roce 1985 zřízen úřad veřejné žaloby.¹⁵⁸ Vedle Královské služby veřejné žaloby, může být obžaloba podána i tzv. individuálním soukromým žalobcem, některými policejními složkami¹⁵⁹ nebo například orgány místní samosprávy¹⁶⁰.

Přípravné řízení v pojetí kontinentálního práva zde neprobíhá¹⁶¹ a hlavní dějiště trestního řízení se nachází před soudem během hlavního líčení. Začátkem hlavního líčení prohlásí obžalovaný, zda se cítí být vinen – pokud ano, soud s přihlédnutím k tomuto prohlášení stanoví trest. Právě tento institut je inspiračním zdrojem pro institut dohody o vině a trestu a institut prohlášení viny v kontinentálním právním systému. Pokud prohlásí, že nikoliv, probíhá dokazování a další řízení ve věci, jehož výsledkem je u méně závažných trestných činů rozhodnutí o vině i trestu soudem a v případě trestné činnosti závažnější rozhoduje o vině dvanáctičlenná porota, následně, při hlasování minimálně deseti členy poroty pro vinen, rozhoduje o trestu soud.¹⁶² Během řízení je typickým postavením soudu postavení nestranného

¹⁵³ TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. Košice: Univerzita P.J. Šafárika, 2003, s. 6.

¹⁵⁴ GERLOCH, Aleš. Angloamerický typ právní kultury. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 18.

¹⁵⁵ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 29.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 912.

¹⁵⁸ TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. Košice: Univerzita P.J. Šafárika, 2003, s. 39.

¹⁵⁹ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 910-911.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 913.

¹⁶¹ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 29.

¹⁶² MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 30.

dohledu, kontroly nad dodržováním procesních pravidel a podmínek pro provedení jednotlivých důkazů.¹⁶³

Druhým právem, kterým se budu v této části zabývat je právo **Spojených států amerických**. Na rozdíl od Spojeného království je procesní právo USA kodifikované, a to jak na úrovni federální, tak i na úrovni jednotlivých států.¹⁶⁴ Fungují zde dvě větve působnosti – federální (trestné činy proti národním zájmům nebo trestné činy vztahující se k rozsáhlému území) a státní, a to v oblasti soudů, veřejné žaloby i právní úpravy.¹⁶⁵ Před zahájením řízení se nejvýznamněji projevuje zásada oportunitu – tzv. diskreční pravomoc nestíhat delikty, jejichž stíhání není účelné.¹⁶⁶ Toto je opakem zásady legality, převládající v kontinentálním trestním řízení, která představuje povinnost veřejného žalobce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. I americké právo zná institut obdobný prohlášení viny, kterým zde končí většina případů. Na rozdíl od českého trestního řádu, podle kterého je nutný souhlas s právní kvalifikací uvedenou v obžalobě, zde dochází k přiznání méně závažného trestného činu nebo jen některých bodů obžaloby výměnou za nižší trest.¹⁶⁷ Toto je jedna z významných odlišností od pojetí institutu prohlášení viny a dohody o vině a trestu v kontinentálním systému práva, ve kterém nelze dohodou narušit zásadu materiální pravdy ani změnit právní kvalifikaci daného jednání.¹⁶⁸ Rovněž při řízení před soudem figuruje porota – její rozhodnutí o vině však musí být ve většině amerických států jednomyslné.¹⁶⁹ Pokud rozhodne porota o vině – následuje, obdobně jako bylo řečeno výše, rozhodnutí soudu o trestu.¹⁷⁰

Byť je kontinentální a angloamerický právní systém v mnoha ohledech diametrálně odlišný, lze vysledovat jejich vzájemné inspirování se. Tímto se „postupně utváří tzv. smíšený typ“¹⁷¹. Inspiraci angloamerického právního systému v kontinentálním lze spatřovat v pojetí podání obžaloby státním zástupcem, kdy „některé trestné činy směřují výlučně proti veřejnému zájmu

¹⁶³ TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. Košice: Univerzita P.J. Šafárika, 2003, s. 40.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 70.

¹⁶⁵ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 916-917.

¹⁶⁶ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 31.

¹⁶⁷ TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. Košice: Univerzita P.J. Šafárika, 2003, s. 70.

¹⁶⁸ ŠČERBA, Filip. In: JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, s. 100.

¹⁶⁹ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 31.

¹⁷⁰ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 921.

¹⁷¹ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 129.

... a osoba, která by podala k trestnímu soudu soukromou žalobu v podstatě neexistuje“¹⁷². Naopak soukromá žaloba se objevuje mimo angloamerický právní systém například ve výše sledovaném rakouském a německém právu. Zjevnou inspirací pro kontinentální právo je prohlášení viny nebo dohoda o vině a trestu, které jsou typické pro právo angloamerické.

Ve vztahu k nové náležitosti obžaloby v českém trestním řádu¹⁷³ není pochyb o její lepší využitelnosti právě v angloamerické právní kultuře, ve které je situace, kdy je osoba pod hrozbou vysokého trestu ochotna přiznat vinu typická: „85-90 % věcí končí přiznáním viny“¹⁷⁴. V kontinentálním právu však tuto náležitost neobsahuje obžaloba žádného ze sledovaných států, a to ani rakouské a německé právo, které je díky soukromé žalobě angloamerickému právu blíže než právo české.

¹⁷² FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 910.

¹⁷³ Uvedené v § 177 písm. d) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁴ FENYK, Jaroslav. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 920.

5. Zhodnocení změny náležitostí obžaloby a její dopady na trestní řízení

Zavedení nové náležitosti obžaloby uvedené v § 177 písm. d) trestního řádu¹⁷⁵ je tématem v posledních měsících značně rozebíraným a kontroverzním. Názor na ni není v odborné veřejnosti zcela jednotný a lze proto vysledovat plusy i minusy dané věci. Z tohoto důvodu se v následující, poslední kapitole, zaměřuji na zhodnocení nové náležitosti obžaloby. Nejprve v úvodních podkapitolách uvádím klady a zápory nové náležitosti obecněji, ve vztahu k soudu, obhajobě a státním zástupcům. Poslední podkapitola uvádí popis a rozbor dotazníků zaslaných státním zástupcům a soudcům okresních a krajských státních zastupitelství a soudů v České republice, týkajících se této nové náležitosti a jejímu vlivu na instituty dohody o vině a trestu, prohlášení viny a užití trestního příkazu.

5.1. Přínosy a kritika povinnosti uvádět návrh na uložení trestu v obžalobě

Pro **soud** vidím hlavní klad nové náležitosti v možnosti rozhodnout trestním příkazem. V podané obžalobě již soudce vidí, jaký trest je pro státního zástupce akceptovatelný, a je tedy pravděpodobné, že proti takovému trestnímu příkazu nebude podán odpor. Jde však jen o výšeč trestných činů, u nichž zákon stanovuje horní sazbu trestu odnětí svobody ve výměře nepřevyšující pět let¹⁷⁶. Pokud nepodá odpor ani jiná osoba, která je oprávněna jej podat, například obviněný, jeho manžel, sourozenec nebo partner¹⁷⁷, dojde k rozhodnutí bez projednání v hlavním líčení a celá věc tak bude vyřešena se značnou úsporou času. Pokud dojde na základě nové náležitosti obžaloby k uzavření dohody o vině a trestu nebo prohlášení viny, opět tím dojde ke zrychlení trestního řízení absencí hlavního líčení nebo jeho usnadněním.

Obviněný (případně obžalovaný, dle fáze trestního řízení) a jeho obhájce jsou procesní stranou, pro kterou může být informace o navrhované výši trestu motivací k využití institutů, které mohou délku této navržené sazby podstatně zkrátit. Na základě nové náležitosti tak může dojít k prohlášení viny nebo uzavření dohody o vině a trestu v hlavním líčení. Oba tyto instituty jsou polehčující okolností¹⁷⁸ i okolností vedoucí k možnému mimořádnému snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby stanovené zákonem¹⁷⁹. Pokud však obviněný po celou dobu přípravného řízení nespolupracuje a rozhodne se až v poslední možnou chvíli

¹⁷⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁶ § 314a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁷ § 314g odst. 1 ve spojení s § 247 odst. 2 tamtéž.

¹⁷⁸ § 41 písm. l) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ § 58 odst. 2 a 3 tamtéž.

doznat, není pro mě patrné, zda z tohoto doznání plynou benefity i pro jiné procesní strany (například zrychlení řízení) nebo zda jde o pouhou vypočítavost s vidinou možného snížení trestu. Pokud se obžalovaný nerozhodne jít cestou jeho doznání, neztrácí tak výhodu z nové náležitosti obžaloby, protože této informaci může přizpůsobit i taktickou přípravu na hlavní líčení.

Státní zástupce je, dle mého názoru, procesní stranou, která z nové náležitosti těží nejméně z uvedených subjektů. Domnívám se totiž, že státní zástupce nemá z nové náležitosti obžaloby žádný konkrétní prospěch. Musí odkrýt svůj návrh a postoj k věci nejdříve z těchto subjektů. Musí činit návrh za situace, kdy je možné, že vlivem dokazování, probíhajícího následně v hlavním líčení jakožto stadiu trestního řízení, kde má dokazování své těžiště¹⁸⁰, dojde ke změně skutečností ovlivňujících rozhodnutí o výši trestu.

Obecně tedy vidím klady nové náležitosti obžaloby zejména v možném zrychlení trestního řízení, s čímž jde ruku v ruce i jeho větší hospodárnost. Pozitivním přínosem může být i větší transparentnost řízení, kdy jsou již v obžalobě „vyloženy karty“. Pokud má do budoucna české trestní řízení ambici klonit se k angloamerickému právnímu systému, je zajisté povinnost uvádět v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry krok správným směrem. Touto novou náležitostí může být rovněž oslabeno hlavní líčení, ve kterém se „rozhoduje o vině a trestu obviněného jako o nejdůležitější otázce trestního řízení a naplňuje se zde konkrétně jeho smysl a účel“¹⁸¹. Proč je tedy činěn návrh rozhodnutí o trestu dříve i v případech, ve kterých nejde o bagatelní věci, které rozhoduje samosoudce, jak již bylo řečeno výše, zůstává otázkou. Dalším negativním aspektem může být i prohlášení obviněného, že spáchal určitý skutek, ačkoliv by šlo o prohlášení vědomě nepravdivé, učiněné v důsledku zaleknutí se trestu uvedeného v obžalobě a strachem z výsledku řízení, které by vedlo k uložení takového trestu.

5.2. Posouzení změny náležitostí pohledem státních zástupců a soudců

V této poslední, jediné prakticky zaměřené části diplomové práce nejprve vymezuji obsah otázek, možných odpovědí a struktury dotazníku, který byl rozeslán dne 20. prosince 2021. Následně interpretuji a rozebírám odpovědi z výše uvedeného dotazníku, ze kterých vyvozují závěr ohledně pohledu státních zástupců a soudců na novou náležitost obžaloby.

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 345.

¹⁸¹ PŮRY, František. In: FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s 523-524.

5.2.1. Okruh respondentů a obsah výzkumného dotazníku

Respondenty výzkumného dotazníku jsou státní zástupci, působící u okresních a krajských státních zastupitelství v České republice. Vedle státních zástupců jsou respondenty soudci na úseku trestním, působící rovněž u českých soudů okresních a krajských.

Obsah výzkumného dotazníku je rozdělen do devatenácti otázek/sekcí, včetně úvodu a závěru. V **první**, úvodní sekci jsou respondenti seznámeni s účelem dotazníku a se stručným vymezením tématu této práce. Pomocí **druhé otázky**, ve které respondent zodpoví, zda působí jako soudce nebo státní zástupce, je dotazník na následujících šest otázek veden odděleně pro soudce a státní zástupce.

V obou verzích následují otázky obecné, a to doba působení ve funkci, kdy jsou možné odpovědi rozděleny do tří časových úseků a to: 0-15 let, 16-30 let a 31-45 let v případě státních zástupců a 0-13 let, 14-27 let a 28-40 let v případě soudců. Soudcem se může stát osoba, která dosáhla věku minimálně 30 let¹⁸², u funkce státních zástupců je tímto minimálním věkem 25 let¹⁸³. Obě tyto funkce zanikají s koncem roku, ve kterém soudce nebo státní zástupce dosáhl 70 let.¹⁸⁴ Druhá obecná otázka se týká zařazení respondenta, tedy zda působí u soudu nebo státního zastupitelství okresního nebo krajského. Následující, třetí oddělená otázka je pro státní zástupce i soudce rovněž stejná a je koncipována jako deset tvrzení, přičemž u každého z nich se zvolí jedna ze čtyř možných odpovědí, a to: zcela souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím nebo zcela nesouhlasím. Volba ze čtyř možných odpovědí je v zásadě dostatečná k vyjádření postoje k danému tvrzení. Na druhou stranu ale neodrazuje respondenta vypisováním vlastního textu, který by byl jistě výstižnější, avšak by mohl potenciálně snížit počet vyplněných dotazníků. Tato tvrzení jsou odpovědí na otázku, z jakého důvodu byla obžaloba o novou náležitost rozšířena, k čemu tato náležitost přispívá. Tvrzení jsou následující: snížení nákladů trestního řízení, větší transparentnost trestního řízení, zrychlení trestního řízení, lepší individualizaci trestu, řádně a zákonně stanovenému trestu, většímu zohlednění konkrétních okolností při ukládání trestu, jednotnosti trestní politiky, představě soudce o trestu navrhovaném státním zástupcem, lepší přípravě a taktice obhajoby a častějšímu rozhodování formou trestního příkazu. Následující tři otázky jsou již pro státní zástupce a soudce zcela odlišné.

¹⁸² § 60 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸³ § 17 odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁴ § 94 písm. a) zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů a § 21 odst. 1 písm. f) zákona č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Verze pro státní zástupce obsahuje tři otázky týkající se dohody o vině a trestu. První z nich se zabývá dohodou o vině a trestu uzavřenou v přípravném řízení a o kolik, oproti uvažovanému trestu, v tomto případě považuje státní zástupce za správné snížit trest. Volba je mezi možnostmi: až o 1/3, 1/2 nebo o více než 1/2 uvažované trestní sazby. Následující se již věnuje dohodě o vině a trestu uzavřené v řízení před soudem. Možnosti jsou stejné jako v předcházející otázce. Polední otázka určená státním zástupcům zjišťuje hlavní důvod, který je vede k uzavření dohody v řízení před soudem, a to buď důkazní nouze, možnost nekonat dokazování a tak zkrátit řízení před soudem nebo doznání obviněného, které pomáhá usvědčit další osoby. V této otázce je i možnost vepsání jiné, vlastní odpovědi, která bude přesněji vystihovat respondentův postoj.

Verze pro soudce obsahuje rovněž tři otázky. Dvě z nich se zaměřují na rozdíl výsledně uloženého trestu oproti trestu navrhanému státním zástupcem v obžalobě, a to za situace, kdy nedojde k prohlášení viny a za situace, kdy k němu dojde. Možnosti jsou v obou otázkách stejné – od návrhu v obžalobě se trest neodlišuje, snižuje se o 1/3, snižuje se o 1/2, zvyšuje se o 1/3, zvyšuje se o 1/2 nebo opět možnost vložení vlastní odpovědi. Pokud v těchto otázkách soudce odpoví, že trest výsledný je nižší než trest uvedený v obžalobě, dotazník jej přesune na doplňující otázku s otevřenou odpovědí, která se ptá na důvod tohoto snížení. Poslední, oddělená otázka směřovaná na soudce se táže na četnost rozhodování formou trestního příkazu po zavedení této nové náležitosti obžaloby, a to: více než o 50 % častěji než před novou náležitostí, častěji, ale ne více než o 50 %, se stejnou četností jako před novou náležitostí, méně často nebo jiná, vlastní odpověď. Pokud je zvolena možnost častěji, je respondent přesunut na doplňující otázku, opět s otevřenou odpovědí, z jakého důvodu rozhoduje trestním příkazem častěji.

Následujících deset otázek je již **společných pro obě kategorie respondentů**. První z nich se ptá, které procesní pozici nová náležitost obžaloby nejvíce prospívá. Možností je státní zástupce, soud, obviněný, poškozený nebo jiný subjekt. **Druhá** společná otázka se zaměřuje na prohlášení viny a v jaké fázi trestního řízení k ní nejčastěji dochází, zda před zahájením hlavního líčení (např. písemně), těsně po zahájení hlavního líčení – před započítáním dokazování, v průběhu dokazování nebo na konci dokazování, případně v rámci závěrečných řečí.

Třetí otázka se týká rozdílu výměry, v případě trestu odnětí svobody, u osoby, která učiní prohlášení viny a osobou která jej neučiní. Odpovědi jsou rozděleny na procentuální rozmezí méně než o 10 % nižší, nižší, ale ne více než o 25 %, nižší o 25-50 %, nižší o 50-75 %, nižší o více než 75 % nebo jiná, vlastní odpověď. **Čtvrtá** otázka se ptá, zda je v případě prohlášení

viny konečná výměra v rozmezí zákonné trestní sazby stanovené pro konkrétní trestný čin nebo je mimořádně snížena pod dolní hranici trestní sazby.

Pátý dotaz se zaměřuje na vztah institutu prohlášení viny k uvedení trestu a výměry v obžalobě, tedy, pokud by obžalovaný neznal konkrétní druh a výměru trestu: k prohlášení viny by nedošlo ve více než 75 %, v 75-50 %, v 50-25 % případech; docházelo k méně prohlášením viny, ale jen v zanedbatelném množství; návrh trestu a jeho výměry uvedené v obžalobě nemá vliv na institut prohlášení viny nebo jiná, vlastní odpověď. Na otázku, v kolika procentech případů (v méně než 25 %, ve 25-50 %, v 50-75 % nebo ve více než 75 %) by došlo k prohlášení viny za situace, kdy má obviněný obhájce a kdy jej nemá se ptá otázka číslo **šest**. Následující, **sedmou** otázku tvoří výčet šesti zásad s dotazem, jaký má na tyto zásady dopad nová náležitost obžaloby, a to, zda je se zásadou legality, obžalovací, rychlosti, hospodárnosti, vyhledávací, materiální pravdy a zásadou bezprostřednosti a ústnosti zcela v souladu, v lehké kolizi, ve výrazném rozporu nebo zda tuto zásadu zcela potlačuje. **Osmou** sekci tvoří dvě otázky s otevřenými odpověďmi, tázajícími se, co je na nové náležitosti obžaloby problematické a co je naopak přínosem.

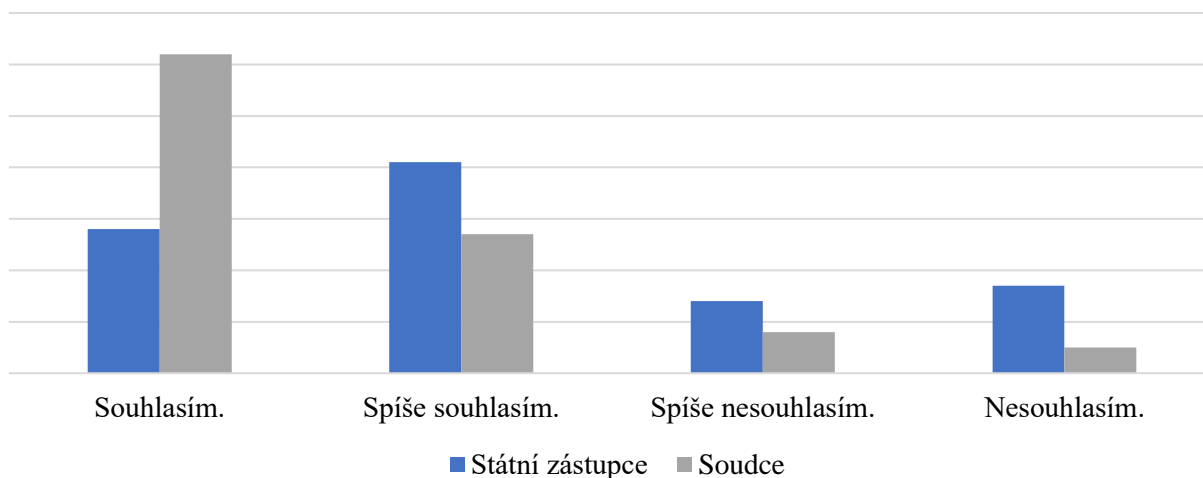
Devátá, společná otázka představuje závěrečné zhodnocení, zda respondent s povinností uvádět v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry zcela souhlasí a nemá k této náležitosti žádné výhrady, zcela nesouhlasí a preferoval by návrat právní úpravy ke stavu účinnému do 1. října 2020 nebo by souhlasil s použitím, ale pouze v případě trestných činů, u nichž horní hranice nepřevyšuje 5 let. I v této otázce je možnost vepsání vlastní odpovědi. Poslední sekce obsahuje **závěr** a prostor k uvedení jakýchkoliv poznámek, připomínek nebo doplnění, jak k samotnému dotazníku, tak i k dané problematice obecně.

5.2.2. Rozbor odpovědí

Dotazník byl zpřístupněn po dobu jednoho měsíce, a to od 3. ledna do 31. ledna 2022 a byl zcela anonymní. Za tuto dobu byl zodpovězen 172 respondenty. Větší zastoupení měli soudci a státní zástupci okresních státních zastupitelství. Státních zástupců krajských státních zastupitelství zodpovědělo dotazník 12, soudců krajských soudů 19. Ze státních zástupců z hlediska počtu let působení ve funkci byla nejvíce zastoupena skupina 0-15 let a to 57,9 %, u soudců byla nejpočetněji zastoupena skupina působící ve funkci 14-27 let, zde konkrétně 69,2 %. Z hlediska následujícího rozboru tyto údaje již nebudou dále řešeny, protože nebyla nalezena žádná spojnice mezi konkrétním typem odpovědi a dobou výkonu funkce nebo působením u krajského či okresního státního zastupitelství nebo soudu. Tato podkapitola je rozdělena do šesti pomyslných, tematicky rozdělených částí, které jsou v podstatě paralelní ke

kapitolám této diplomové práce. Tyto okruhy jsou následující: obecné otázky k nové náležitosti, soulad se zásadami, prohlášení viny, dohoda o vině a trestu, trestní příkaz a souhrnné informace. Všechny následující informace jsou čerpány ze zodpovězených dotazníků. Úvodní otázky se týkaly zamýšleného účelu nové náležitosti obžaloby. Z nabízených tvrzení a možností většina státních zástupců nesouhlasila s přispěním k lepší individualizaci trestu (35,25 % respondentů), k řádně a zákonně stanovenému trestu (44,25 %), většímu zohlednění konkrétních okolností při ukládání trestu (43,5 %) a s přispěním k jednotnosti trestní politiky (36 %). Ze stran soudců byla největší shoda na nesouhlasu s přispěním k častějšímu rozhodování formou trestního příkazu (28 % nesouhlasím + 28 % spíše nesouhlasím). Největší rozdíl mezi respondenty ze stran soudců a státních zástupců byl u výběru možnosti k tvrzení, zda nová náležitost obžaloby měla přispět ke snížení nákladů trestního řízení. 32 % státních zástupců, kteří odpovídali na dotazník, s tímto zcela nesouhlasí, zatímco 36 % soudců spíše souhlasí. Zde se domnívám, že dochází ke zrychlení a snížení nákladů, ale nikoliv celého trestního řízení, ale pouze řízení před soudem.

Obžaloba byla, dle mého názoru, rozšířena o novou náležitost, protože to přispívá ke zrychlení trestního řízení.

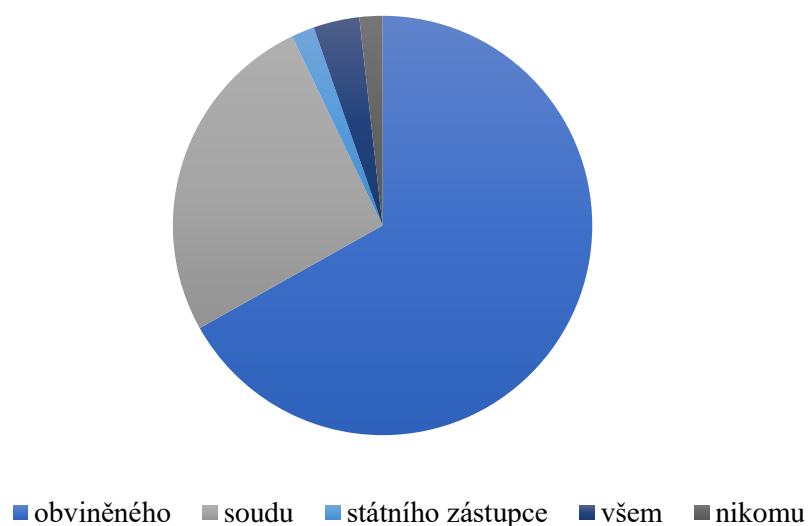
V ostatních aspektech této první části dotazníku byla shoda a respondenti považují za největší plánované přispění nové náležitosti v lepší přípravě obhajoby, představě soudce a větší transparentnosti trestního řízení.

Tyto aspekty byly rovněž mnohokrát vyzdvihnuty v otevřené otázce, tážající se na reálné (nikoliv očekávané, jako v předchozí otázce) přínosy. Dalšími často uváděnými přínosy byla informovanost soudce v situaci, kdy rozhoduje trestním příkazem¹⁸⁵, zda státní zástupce

¹⁸⁵ V tomto kontextu bylo ale poukázáno rovněž na situace, kdy soudce, v případě, kdy navržená trestní sazba „svědčí“ vydání trestního příkazu, jej vydává i přesto, že je například nejasná důkazní situace nebo je třeba působit na obžalovaného výchovně řízením před soudem.

pravděpodobně podá či nepodá odpor v závislosti i na navrhovaný trest v obžalobě, což se zdá být logickým, vzhledem k tomu, že i informaci o možném splnění podmínek k vydání trestního příkazu uvádí státní zástupce do obžaloby¹⁸⁶. Ovšem soudce byl, jak stálo v několika odpovědích, informován o trestu, který bude navrhován i dříve, a to formou: „*neoficiálních vpisků tužkou do trestního spisu nebo nalepováním barevných lístečků do spisu*“ nebo „*dotazů soudce před začátkem hlavního líčení na trest jaký bude státní zástupce navrhopat v závěrečné řeči*“ či snad „*telefonického zjišťování, jaký bude navrhovaný trest*“. V tomto ohledu byla tedy stávající praxe pouze převedena do zákonné formy v podobě povinnosti toto uvést v obžalobě. V této souvislosti bylo rovněž v jiné z odpovědí uvedeno, že soudci mnohdy rozhodují alespoň v částečné shodě s návrhem státního zástupce, „*zejména proto, aby se vyhnuli podávání odporu, resp. odvolání ze strany státních zástupců*“. Dalším z uvedených přínosů bylo, dle mého názoru chybně uvedeno, že „*obviněný od obžaloby zná "nejhorší" možnou variantu*“, protože situace se může během hlavního líčení velmi významně změnit, a státní zástupce svým návrhem v obžalobě není vázán – výsledný návrh trestu, vyslovený v závěrečné řeči, tak může být i „horší“ možnou variantou. Podstatná shoda respondentů (66 % všech respondentů) byla na procesní pozici, které tato nová náležitost nejvíce prospívá obviněnému. V závěsu za obviněným, je podle 26 % odpovědí subjektem s největším prospěchem soud.

Nová náležitost obžaloby nejvíce prospívá procesní pozici:

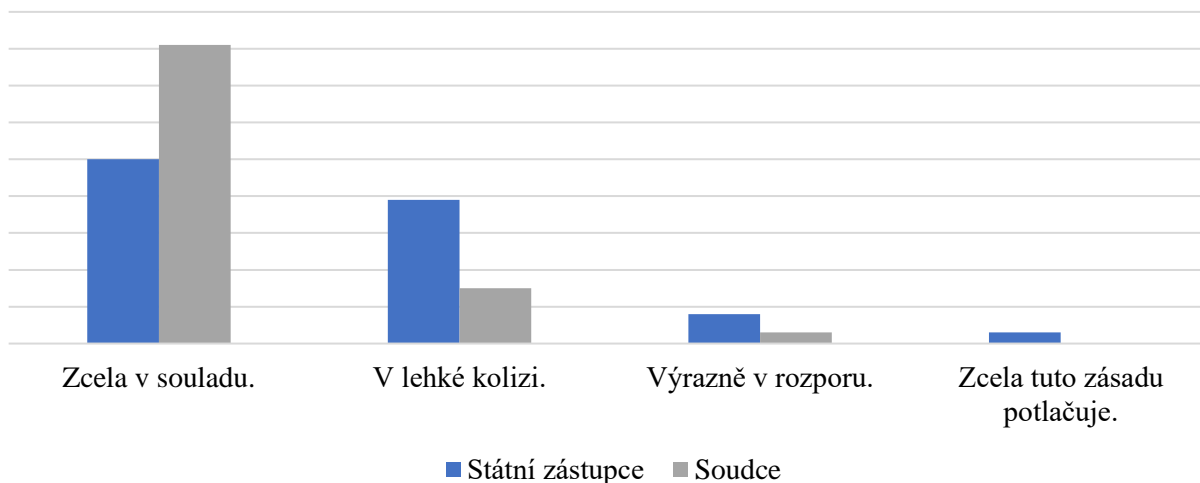

Ve třetí kapitole této práce jsem se zabývala souladem povinnosti uvést v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry se zásadami trestního řízení a zásadami ukládání trestů. Tento soulad

¹⁸⁶ Čl. 60 odst. 3 Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

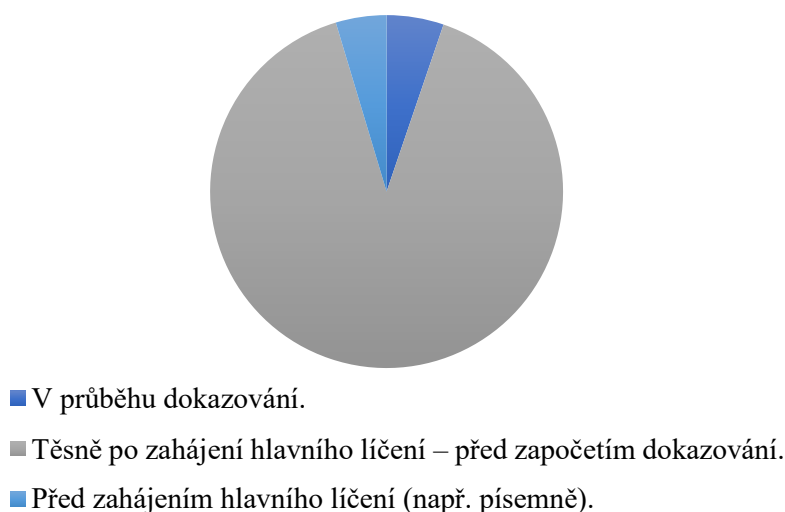
byl i předmětem další skupiny otázek uvedených v dotazníku. Zde mě překvapila jednoznačnost odpovědí, kdy největší část respondentů považovala novou náležitost se všemi uvedenými zásadami zcela v souladu.

Nová náležitost obžaloby a její dopad na trestní řízení (vliv na institut dohody o vině a trestu, prohlášení viny, ...), je se zásadou materiální pravdy:

Další skupina dotazů se týkala institutu prohlášení viny. Podle 90 % všech respondentů dochází k prohlášení viny nejčastěji těsně po zahájení hlavního líčení. V tomto směru je zajímavá různorodost praxe, kdy podle 5 % respondentů k prohlášení dochází nejčastěji ještě před zahájením hlavního líčení, avšak dle jiných nelze učinit a uplatnit institut prohlášení viny dříve než před zahájením dokazování, čemuž dle mého názoru svědčí i zákonná úprava prohlášení viny¹⁸⁷.

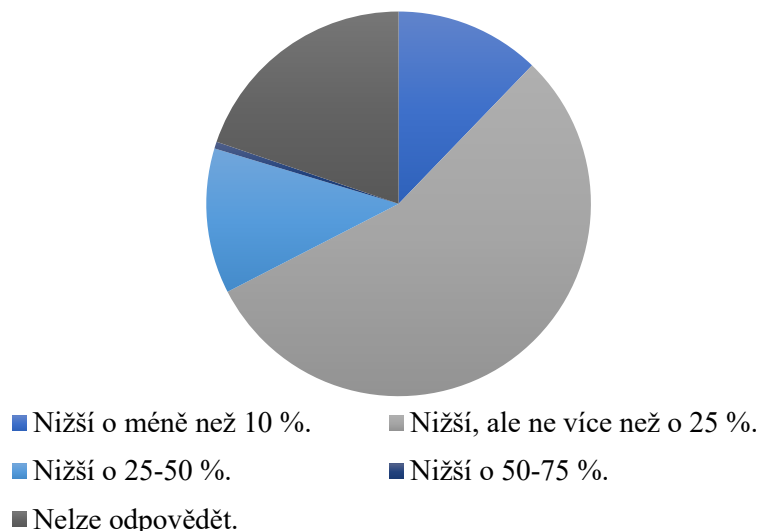
Ve které fázi řízení před soudem dochází nejčastěji k prohlášení viny?

¹⁸⁷ Viz výše kapitola 3.3.

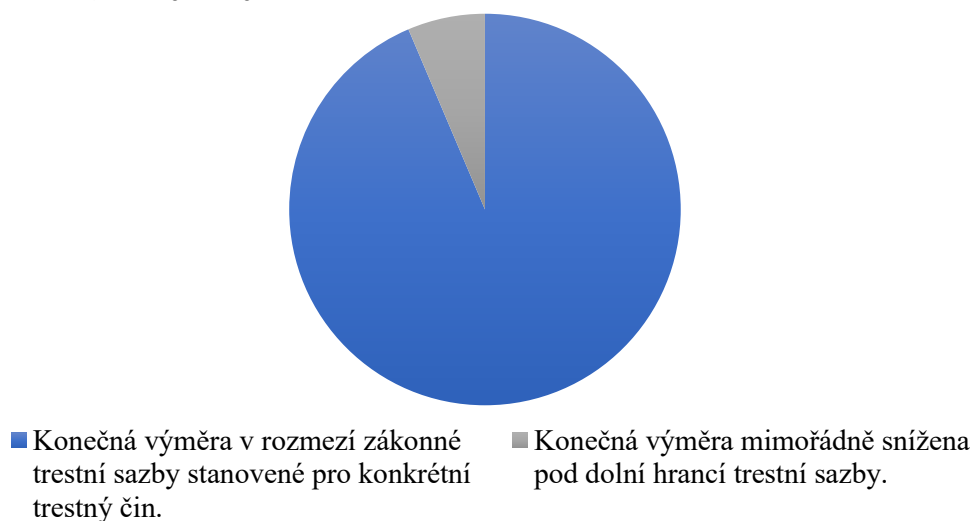
Největší shoda odpovědí státních zástupců a soudců byla na procentuálním rozdílu 10 % - 25 % výměry trestu odnětí svobody mezi osobou, která prohlásí a neprohlásí vinu.

Mezi osobou, která neprohlásí svoji vinu a osobou, která učiní prohlášení viny (ve zbylých aspektech jde o naprosto totožné osoby, v totožné situaci, totožný trestný čin a jeho aspekty,...) je v případě trestu odnětí svobody rozdíl výměry zpravidla:

Konečná výměra se dle 94 % respondentů pohybuje v rozmezí zákonné trestní sazby toho kterého trestného činu, bez využití mimořádného snížení trestní sazby¹⁸⁸. V doplňcích však bylo uvedeno, že ke snížení, v případě prohlášení viny, ale i akceptovatelného trestu v dohodě o vině a trestu, může dojít i jen symbolicky a vždy záleží na tom, jaký přínos tato dohoda nebo prohlášení má pro dané trestní řízení, zkrácení náročného dokazování nebo například rozkrytí jiné trestné činnosti.

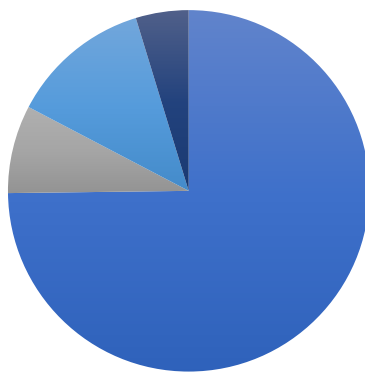
Při stanovení trestní sazby trestu odnětí svobody v případě prohlášení viny je nejčastěji:

¹⁸⁸ Dle § 58 odst. 2 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Mezi prohlášením viny a zastoupením nebo naopak nezastoupením obhájcem jsem dle odpovědí souvislost nenašla. Vliv nové náležitosti obžaloby na množství učiněných prohlášení viny dle respondentů je jen zanedbatelný. Dle doplnění některých dotazovaných může mít naopak uvedení návrhu trestu opačný vliv, a to v situaci, kdy je obžalovaný s návrhem v obžalobě spokojen, nemá důvod usilovat o jeho snížení a bude raději bojovat před soudem o zproštění obžaloby. Podle jiných doplnění naopak „spokojený“ obžalovaný vinu prohlásí. Následující skupina otázek mířila na dohodu o vině a trestu a na přípustné snížení trestu v ní. Zde zcela jednoznačně „zvítězila“ možnost snížení ve výšce maximálně 1/3 zákonné trestní sazby. Dohoda o vině a trestu v řízení před soudem nemá, dle doplňujících odpovědí státní zástupců, pro ně zpravidla žádný nebo jen nepatrný přínos. Jak bylo uvedeno v jedné z odpovědí, dohoda uzavřená až během hlavního líčení prospívá nejvíce „*soudům, kterým v lepším případě trvá schválení dohody o vině a trestu cca 30 minut, a to ve věci, kdy přípravné řízení trvalo třeba 2 roky*“. S tímto souvisí i avizované zrychlení trestního řízení, které může být zrychlené pro jeden procesní subjekt, ale pro jiný může zůstat beze změny. Pokud však dojde k uzavření dohody o vině a trestu v řízení před soudem, motivací k jejímu uzavření je pro 72 % státních zástupců možnost nekonat dokazování a zkrátit tak trestní řízení.

Která z následujících skutečností zásadně ovlivňuje rozhodnutí o uzavření dohody o vině a trestu v řízení před soudem?

- Možnost nekonat dokazování a tak zkrátit řízení před soudem.
- Doznání obviněného, které pomáhá usvědčit další osoby.
- Důkazní nouze.
- Kombinace všech.

Zajímavostí pro mě bylo, že někteří respondenti uváděli uzavírání dohod o vině a trestu a prohlášení viny v reakci na návrh trestu v obžalobě jako přínos této nové náležitosti, jiní jako problematický aspekt. Co se týče četnosti využívání těchto dvou institutů, byl

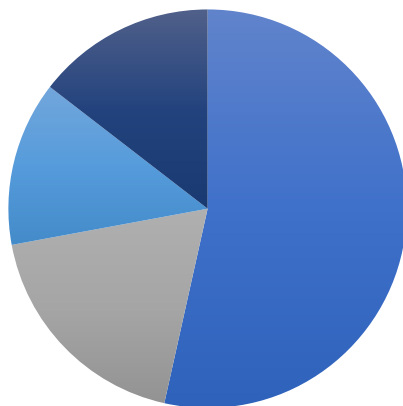
opakovaně vyzdvihován právě institut prohlášení viny, a to pro jeho menší časovou náročnost a menší komplikovanost. Při dohodě o vině a trestu v řízení před soudem se tak děje spíše než před soudem, tak „*na chodbě soudu, což značně znevažuje postavení veřejné žaloby a samotného trestního procesu v řízení před soudem*“.

Dotazník se tázal i na rozdíl návrhu uvedeného v obžalobě s konečným rozhodnutím soudu, kdy se podle respondentů obecně spíše snižuje. Trest uvedený v obžalobě je dle respondentů často nadsazen, „*aby byl obviněný tzv. rád za mírnější trest, který dostane a spíše se vzdal opravných prostředků*“. Podle dalších může být vysoký trest uvedený v obžalobě nátlakem na obviněného, dále může tento „*přísně navrhovaný trest vést k obhajobě od počátku intenzivnější, spočívající v průtazích řízení a vymyšlení obstrukcí a zavádějících obhajob*“, tedy k prodloužení trestního řízení, nikoliv jeho zrychlení, jak tomu mělo být. Problematická je i nejednotnost způsobu uvádění trestu v obžalobě. Dle respondentů může tento návrh znít jako trest: „*v dolní třetině zákonného rozmezí s podmíněným odkladem na přiměřenou zkušební dobu*“ nebo „*trest v první polovině zákonné trestní sazby*“ nebo široké rozpětí jako „*trest odnětí svobody v dolní polovině*“. K tomuto širokému vymezení dochází dle některých i z důvodu nemožnosti navržení trestu přesněji, například z důvodu, že bude pravděpodobně uložen trest souhrnný. Nevhodnou byla rovněž označena absence odůvodnění návrhu trestu v obžalobě – tedy například jaké polehčující nebo přitěžující okolnosti již byly v tomto návrhu zohledněny. Jako problematický aspekt bylo nejčastěji uvedeno „*odkrytí*“ karet státním zástupcem a předčasnost takového návrhu, který „*je tak v některých případech pouze nástřelem bez zásadní relevance*“. Trest navržený v obžalobě tedy může být pouze „*orientačně vypovídající a obvinění jsou pak často nepříjemně překvapeni*“, což vede k odvoláním, protože trest uvedený v obžalobě „*vnímají jako maximální trest, jímž jsou v konkrétní věci ohroženi*“.

Vícekrát uvedeným negativem nové náležitosti obžaloby byl i rozpor s pojetím hlavního řízení jako těžiště dokazování, kdy stanovení trestu má následovat až po provedeném dokazování, nikoliv jej předcházet, dále možné „*ovlivnění rozhodnutí soudu o výši trestu bez užití zásady ústnosti a bezprostřednosti*“. Státní zástupce je tak nucen navrhopvat trest bez znalosti obviněného, ze stavu zjištěného z přípravného řízení. Stav se během dokazování může velmi změnit a již učiněný návrh může vést ke snížení možnosti jeho regulace v hlavním líčení. Dalším komplikovaným aspektem je i rozdílnost osoby státního zástupce dozorujícího v dané věci, který podává obžalobu, a státního zástupce přítomného hlavnímu líčení, kteří „*mnohdy trvají na návrhu trestu z obžaloby bez ohledu na případné změny*“.

v důkazní situaci“. Jako další z problematických aspektů byla uvedena i „faktická nemožnost korekce návrhu v rámci hlavního líčení, neboť i změnu návrhu musí v praxi korigovat vedoucí státní zástupce, stejně tak jako musí vedoucí státní zástupce schválit návrh trestu v obžalobě“. Poslední otázka dotazníku představovala závěrečné zhodnocení nové náležitosti. S novou náležitostí bez výhrad souhlasí 53 %, zcela nesouhlasí 19 % a 13 % respondentů by souhlasilo, pokud by se nová náležitost týkala jen trestných činů, u nichž horní hranice nepřevyšuje 5 let. Zbývajících 15 % uvedlo jiné odpovědi, z nichž nejčastěji opakovanými byl souhlas s novou náležitostí, ale jen ve vybraných případech, fakultativně, v případech, kdy považuje státní zástupce za vhodné rozhodnout trestním příkazem, pouze v bagatelních věcech nebo s výjimkou zvláště závažných zločinů.

Při jisté míře zobecnění a zjednodušení dané problematiky mohou říci, že obecně s povinností uvádět v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry:

- Zcela souhlasím a nemám k této náležitosti žádné výhrady.
- Zcela nesouhlasím a preferoval/a bych návrat právní úpravy ke stavu účinnému do 1. 10. 2020.
- Souhlasil/a bych s použitím v případě trestných činů, u nichž horní hranice nepřevyšuje 5 let.
- Jiné.

V dalších doplňcích mě zaujala poznámka, která uvádí rozpor povinnosti uvádět konkrétní trest včetně jeho výměry se zásadou „*státní zástupce v pochybnostech žaluje, soud v pochybnostech zprošťuje*“.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení nové náležitosti obžaloby, jejích kladů, záporů, jejího souladu s účelem a zásadami trestního řízení, ukládání trestů a posouzení možného vlivu povinnosti uvést v obžalobě návrh trestu včetně jeho konkrétní výměry na institut prohlášení viny, dohody o vině a trestu a rozhodování trestním příkazem. Tyto aspekty nejprve hodnotím v teoretické rovině. Následně jsem tyto teoretické poznatky porovnála s praktickými poznatky respondentů dotazníku.

Zásada, k jejíž naplnění nová náležitost obžaloby nepřispívá je zásada materiální pravdy. Rozhodnutí o vině a konkrétním trestu má být předmětem hlavního líčení, v němž je těžiště dokazování. Byť není návrh trestu v obžalobě závazným a návrh učiněný státním zástupcem v průběhu závěrečných řečí se od něj může odchýlit, jak plyne z předchozí kapitoly, jde o návrh učiněný často bez komplexní znalosti všech konkrétních aspektů dané věci potřebných pro navržení konkrétní výměry trestu. Pak půjde o pouhou vzdáleně orientační informaci, která je způsobilá vyvolat v obžalovaném klamný dojem. Komplexní údaje pro plnohodnotný návrh trestu jsou ve složitějších případech, kdy je ukládán například trest souhrnný, možné objasnit zejména až v řízení před soudem na základě objasnění *skutkového stavu takovým způsobem, že o něm nejsou důvodné pochybnosti*.

Naopak zásada, kterou nová náležitost obžaloby, jakož i další instituty přijaté a rozšířené shodným novelizačním zákonem¹⁸⁹ respektuje beze zbytku, je zásada rychlosti řízení a ekonomie trestního řízení. Byť by bylo na základě poznatků získaných dotazníkovým šetřením přesněji označit zásadu jako zásadu rychlosti řízení před soudem. Přesto, že v celkovém souhrnu může být délka řízení kratší, délka přípravného řízení se nemusí zkrátit ani při využití uvedených institutů. Naopak, pokud je obžalovanému uložen trest přísnější, než byl navržen v obžalobě, může mít pocit, že je tímto odůvodněno podání odvolání, čímž se řízení naopak prodlouží. Stejně tomu může být i v případě rozhodnutí formou trestního příkazu o přísnějším trestu než v obžalobě. Zde bude následovat podání odporu, protože obžalovaný bude chtít usilovat o trest příznivější. Půjde však o situace spíše ojedinělé, protože, jak plyne z praktických poznámek respondentů dotazníku, častěji je ukládán trest nižší než trest uvedený v obžalobě.

Ve vztahu k účelu trestu lze konstatovat, že lze vidět možnou převahu účelnosti nad účelem. Nová náležitost může snižovat výchovné působení nadcházejícího trestního řízení nebo na

¹⁸⁹ Například nově zakotvený institut prohlášení viny, institut nesporných skutečností nebo rozšíření uplatnění dohody o vině a trestu.

základě návrhu uvedeného v obžalobě může soud rozhodnout trestním příkazem, byť mimo represivní a preventivní funkce trestu vymežující účel trestu by bylo třeba naplnit i výchovné působení na pachatele „*projitím celého*“ trestního řízení. K výše uvedeným situacím však nedochází vždy, jde o situace spíše méně časté a mnohdy i hypotetické. Proto je nezbytné konstatovat, a to i v souladu s respondenty dotazníku, že nová náležitost v zásadě nenarušuje zásady trestního řízení a naplňuje účel trestu.

Vliv povinnosti uvést v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry na dohodu o vině a trestu se po zpracování dotazníkového šetření ukázal jako lichý. Přesto, že jsem v teoretické části této práce tento vzájemný vliv vyvozovala, respondenti tuto teorii většinou vyvrátili. Vliv by připadal v úvahu pouze v případě uzavření dohody o vině a trestu během hlavního líčení. Tato dohoda však nemá ve většině případů přínos pro státního zástupce, soud a celé trestní řízení.

Existuje zde však možný vliv na institut prohlášení viny, který byl respondenty připuštěn, a to ve třech situacích. První situace nastává, pokud je trest navržený v obžalobě vyšší než obžalovaný očekával, zalekne se jej a pokusí se o snížení trestu formou doznání, jako polehčující okolnosti. Další možný průběh, při trestu, který je přísnější, než představa obviněného je, že se nedozná a bude „bojovat“ o jeho snížení v hlavním líčení. V poslední situaci je obžalovaný naopak spokojen s navrženým trestem, a proto prohlásí vinu. Z toho plyne, že zde vliv nové náležitosti obžaloby na prohlášení viny je, projevuje se však oběma směry, a to jak k jeho využití, tak naopak i nevyužití.

Dalším aspektem, který jsem zkoumala, zde metodou komparativní, je zakotvení obdobného institutu ve státech právního systému kontinentálního a angloamerického. Zde se projevuje stále intenzivnější tendence přibližování a kombinace těchto systémů, avšak v žádném ze zkoumaných států kontinentálního systému práva se obdobná obligatorní náležitost obžaloby nenachází.

Závěrem lze konstatovat, že zakotvení povinnosti uvádět návrh trestu včetně jeho výměry obligatorně v obžalobě, má své klady i zápory, které nelze uvádět souhrnně na všechna trestní řízení. Přínosy i nevýhody se objevují v závislosti na složitosti věci, možnosti jejího dostatečného objasnění již v přípravném řízení a s tím i související možnou formou rozhodnutí. Ve shodě s částí respondentů proto uzavírám, že hypotézu o vlivu nové náležitosti na výše popsané instituty a o přínosu nové náležitosti nelze jednoznačně potvrdit ani vyvrátit. Jako efektivní by se proto jevil řešení zachování obligatorního uvedení návrhu trestu v obžalobě v případech, kdy lze rozhodnout formou trestního příkazu a státní zástupce považuje podmínky pro vydání trestního příkazu za splněné, tedy kdy je, mimo jiné podmínky, „*skutkový stav*

*spolehlivě prokázán opatřenými důkazy*¹⁹⁰. Právě v této situaci lze učinit návrh trestu na základě komplexní znalosti dané věci, kdy tento návrh nebude pouhým orientačním náčrtem bez jakékoliv relevance, ale údajem, jehož znalost může přinést prospěch všem procesním pozicím – obžalovanému a jeho obhájci, kteří získají informaci o postoji státního zástupce, soudu, který zamýšlí rozhodnout formou trestního příkazu a na základě údaje v obžalobě má představu, zda státní zástupce podá odpor. Prospěch by v této situaci měl i státní zástupce, protože půjde zpravidla o věci skutkově jasné a nedojde tak k situacím vzpomínaným respondenty, kdy po roky trvajícím přípravném řízení, ve kterém obviněný nespolupracuje, se po podání obžaloby rozhodne k činu doznat. Toto řešení by více prospívalo i zásadám trestního řízení, a to například již vzpomínané zásadě materiální pravdy, protože by šlo o situaci, kdy je skutkový stav náležitě objasněn. Dále i k zásadě rychlosti, jelikož by zde nedocházelo k výrazným změnám zjištěných okolností a s tímto rukou v ruce i ke stanovení trestů zcela odlišných od návrhu v obžalobě a následných odvolání obžalovaného prodlužujícím celé trestní řízení. Tímto řešením by nebylo více než nyní dotčeno ani hlavní líčení, jakožto těžiště dokazování, protože v případě rozhodnutí formou trestního příkazu, proti kterému není podán odpor, k hlavnímu líčení nedochází. Na základě výše uvedeného odpovídám na stanovenou výzkumnou otázku tvrzením, že obligatorní uvedení návrhu trestu včetně jeho výměry je vhodné, účelné a přínosné pro všechny procesní pozice pouze v případech, kdy lze rozhodnout formou trestního příkazu a státní zástupce považuje podmínky pro tuto formu rozhodnutí za splněné a v ostatních případech by bylo vhodné ponechání této náležitosti jako fakultativní. Z těchto závěrů lze vyvodit návrh *de lege ferenda*, a to vhodnost uvedení konkrétního druhu trestu včetně jeho výměry v obžalobě jako obligatorní v případě přečinů a v případě zločinů pouze jako fakultativní.

¹⁹⁰ § 314e odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

BOHÁČ, Radim a kol. *Legislativní proces: (teorie a praxe)*. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 2011, 547 s

FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 952 s.

FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba. Díl první, Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, 215 s.

FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*. Vydání 2., přepracované. Ostrava: Key Publishing, 2009, 265 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1459 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2014, 976 s.

JELÍNEK, Jiří, ed. *Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu*. Praha: Leges, 2016, 224 s.

RŮŽIČKA, Miroslav. *Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem*. Praha: LexisNexis, 2005, 158 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 1052 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přepracované. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 1009 s.

TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2003, 97 s.

Komentář:

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, 1412 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1844 s.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 3331 s.

Článek v odborném časopisu:

BARTOŠÍKOVÁ, Radka. Návrh trestu v obžalobě a jeho možná úskalí. *Státní zastupitelství*, 2020, č. 4, s. 15.

COUFALOVÁ, Linda, DEFFEK, Lukáš. Posílení vlivu obviněného na průběh trestního řízení. *Právní rádce*, 2020, č. 2, s. 33-35.

GONDEKOVÁ, Šárka. Prohlášení viny jako kvalifikované doznání nekvalifikovaného. *Bulletin advokacie*, 2021, č. 5, s. 40.

JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 10, s. 19.

KANDOVÁ, Katarína. Trestně procesní zásady legality a oportunity ve světle trestních teorií. *Právník*, 2018, č. 7, s. 582-596.

KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říší účelu trestu. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 129.

LOBOTKA, Andrej. Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu. *Právní rozhledy*, 2012, č. 19, s. 674.

VYCHYTA, Jan. K některým aspektům obžaloby a postavení státního zástupce v hlavním líčení podle paragrafovaného znění návrhu nového trestního řádu. *Státní zastupitelství*, 2019, roč. 16, č. 3, s. 17-23.

Právní předpisy a dokumenty související:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Legislativní pravidla vlády schválená usnesením vlády ze dne 19. března 1998 č. 18, ve znění pozdějších předpisů.

Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou ze dne 7. prosince 2018.

Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce ze dne 3. září 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Historická znění právních předpisů:

Zákon č. 119/1873, jímž se uvádí trestní řád.

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zahraniční právní předpisy:

Zákon č. 631/1975, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 164/1986, über die staatsanwaltschaftlichen Behörden (*zákon o státním zastupitelství*), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. I S. 1074, ber. S. 1319, Strafprozeßordnung (*trestní řád*), ve znění pozdějších předpisů.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2005 Zb., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 300/2005 Zb., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodnutí:

Nález Ústavního soudu ze dne 23. dubna 1998, IV. ÚS 463/97.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. března 2004, I. ÚS 640/03.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016-II.

Rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 15. září 2021, 12 Ksz 2/2021.

Internetová stránka:

DUFFEK, Lukáš, ZÁBRANSKÝ, Petr, COUFALOVÁ, Linda. *Pravidla pro obžalobu a povinnost uvádět návrh na uložení trestu*. [online]. advokatnidenik.cz, 5. červen 2020 [cit. 23 října 2020]. Dostupné na <<https://rowan.legal/pravidla-pro-obzalobu-a-povinnost-uvadet-navrh-na-ulozeni-trestu/>>.

CHALOUPSKÁ, Markéta. *Novinka v justici. Státní zástupci musí ještě před začátkem soudu odkrýt karty a říct, jaký navrhuje trest*. [online]. irozhlas.cz, 6. února 2020 [cit. 19. prosince 2021]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/statni-zastupitelstvi-navrh-trestu-pavel-zeman-novinka-v-justici-obzaloba_2002060703_vtk>.

Justice. Ministerstvo spravedlnosti. *Rekodifikace trestního práva procesního, pracovní verze paragrafového znění* [online]. tpp.justice.cz [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://tpp.justice.cz/#hlava-vii-obzaloba>>.

KEJHOVÁ, Hana. *Obhájci, soudci i státní zástupci diskutovali o ukládání trestů*. [online]. advokatnidenik.cz, 17. února 2020 [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/17/obhajci-soudci-i-statni-zastupitele-diskutovali-o-ukladani-trestu/>>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 466/1. Stanovisko vlády k tisku 466/0*. [online]. psp.cz, [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=466&ct1=1/>>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 466/0*. [online]. psp.cz, [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=466>>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisk 453/0*. [online]. psp.cz, [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=453>>.

Státní zastupitelství. *Tisková zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019*. [online]. verejnazaloba.cz, 16. června 2020 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/s-naprostou-vetsinou-obzalob-statni-zastupci-u-soudu-uspeji/>>.

Státní zastupitelství. *Tisková zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. [online]. verejnazaloba.cz, 3. března 2021 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <<https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupce-bilancuje-rok-2020-navzdory-pandemii-justice-obstala/>>.

Státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. [online]. verejnazaloba.cz, 15. června 2021 [cit. 21. prosince 2021]. Dostupné na <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf>.

Unie státních zástupců. *Mravní kodex*. [online]. uniesz.cz [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.uniesz.cz/vnitri-predpisy/mravni-kodex/>>.

VICHEREK, Roman. *Účel trestu*. [online]. epravo.cz, 22. března 2013 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>>.

Vláda ČR. *Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád) – zefektivnění trestního procesu*. 6. srpna 2008 [online]. vlada.cz [cit. 12. srpna 2021]. Dostupné na <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vecny-zamer-zakona-o-trestnim-rizeni-soudnim-trestni-rad--zefektivneni-trestniho-procesu-39636/>>.

ZEMAN, Pavel. *Handlování o spravedlnosti nepřichází v úvahu*. [online]. advokatnidenik.cz, 11. února 2020 [cit. 11. srpna 2021]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/02/11/pavel-zeman-handlovani-o-spravedlnosti-neprichazi-v-uvahu/>>.

Abstrakt a klíčová slova

Název: Návrh na uložení trestu v obžalobě

Abstrakt: Diplomová práce na téma „Návrh na uložení trestu v obžalobě“ pojednává o nové obligatorní náležitosti obžaloby účinné od 1. 10. 2020, kterou je povinnost státního zástupce uvést v obžalobě návrh trestu včetně jeho výměry. Obsahem teoretické části práce je zákonné vymezení obžaloby, její historický vývoj na území dnešní České republiky, posouzení souladu s účelem a zásadami ukládání trestů, srovnání s vybranými státy a vliv této nové náležitosti na institut dohody o vině a trestu a prohlášení viny. V praktické části je metodou dotazníkového šetření předložen názor soudců a státních zástupců okresních a krajských soudů a státních zastupitelství. Pomocí těchto výzkumných metod je vyvozena vhodnost obligatorního uvedení návrhu trestu v obžalobě pouze v případech, kdy lze rozhodnout formou trestního příkazu a státní zástupce považuje podmínky pro tuto formu rozhodnutí za splněné.

Klíčová slova: dohoda o vině a trestu – návrh trestu – obžaloba – prohlášení viny – trestní příkaz – trestní řízení – účel a zásady ukládání trestů.

Abstract and key words

Name: Proposal to impose a sentence in an indictment

Abstract: The diploma thesis on the topic „Proposal to impose a sentence in an indictment“ deals with a new mandatory requisite of the indictment effective from October 1, 2020, which is the obligation of the public prosecutor to state in the indictment a sentence motion, including its assessment. The content of the theoretical part of the thesis is the legal definition of the indictment, its historical development in today's Czech Republic, assessment of compliance with the purpose and principles of sentencing, comparison with selected states and the impact of this new requisite on the institute of agreement of guilt and punishment and the institute of guilty plea. In the practical part is presented the opinion of judges and public prosecutors of district and regional courts and public prosecutor's offices by the method of a questionnaire survey. Using these research methods is determined the suitability of the mandatory introduction of a sentence in the indictment only in cases, when it is possible to decide in the form of a criminal order and the public prosecutor assumes the conditions for this form of decision to be fulfilled.

Key words: agreement of guilt and punishment – proposal a sentence – indictment – guilty plea – criminal order – criminal proceedings – purpose and principles of sentencing.